

Ehkäisevä lastensuojelu seurakunnassa

Lapsen hyvä arki 2-hanke

Jasmine Kääriä

Sosiaalialan koulutusohjelman opinnäytetyö
Lapsi- ja nuorisotyö
Sosionomi (AMK)

KEMI 2013

TIIVISTELMÄ

KEMI-TORNION AMMATTIKORKEAKOULU, Sosiaaliala

Koulutusohjelma:	Sosiaalialan koulutusohjelma
Opinnäytetyön tekijä:	Jasmine Kääriä
Opinnäytetyön nimi:	Ehkäisevä lastensuojelu seurakunnassa
Sivuja (joista liitesivuja):	47 (4)
Päiväys:	20.11.13
Opinnäytetyön ohjaajat:	Kaisu Vinkki & Susanna Helavirta
Opinnäytetyön kuvaus: Opinnäytetyöni aihe on ehkäisevä lastensuojelu seurakunnassa. Tarkoitukseni on selvittää, mitä ehkäisevä lastensuojelu on seurakunnan työntekijöiden mielestä. Haluan myös saada selville, miten ehkäisevää lastensuojelua voitaisiin kehittää seurakunnassa. Opinnäytetyöni koostuu teoriaosasta, metodologisesta osasta, haastatteluiden osuudesta, johdopäätöksistä, pohdinnasta sekä opinnäytetyöprosessin kuvauksesta. Opinnäytetyöni on hankkeistettu ja se on osa Pohjois-Pohjanmaalla toimivaa Lapsen hyvä arki 2 -hanketta. Teoreettinen ja käsitteellinen kuvaus: Teoriaosassa käsittelen ehkäisevää lastensuojelua lastensuojelulain pohjalta. Kerron myös ehkäisevän lastensuojelutyön toteutumisesta ja sen tavoitteista sekä ehkäisevästä lastensuojelusta seurakunnassa. Metodologinen kuvaus: Toteutan opinnäytetyöni kvalitatiivisella eli laadullisella tutkimusotteella. Opinnäytetyöni aineiston keräsin haastattelemalla neljää seurakunnan työntekijää. Toteutin haastattelut teemahaastatteluina. Haastatteluteemoja olivat ehkäisevän lastensuojelun käsite, työn sisältö, yhteistyö muiden toimijoiden kanssa, koulutus ja lastensuojelulaki. Näiden teemojen avulla pyrin tarkastelemaan ehkäisevän lastensuojelutyön näkymistä seurakunnassa. Aineiston analysoinnissa käytin sisällönanalyysia. Tulokset: Opinnäytetyön tuloksista ilmenee, että ehkäisevä lastensuojelu näkyy osana seurakunnan työntekijöiden työtä lasten, nuorten ja perheiden kanssa. Ehkäisevän työn määrittelyä ei koettu yksiselitteisenä, mutta sitä on työntekijöiden mielestä yleensä lasten hyvinvoinnin turvaaminen seurakunnan työssä. Kehittämistarpeita koettiin olevan koulutuksessa sekä yhteistyössä. Asiasanat: Ehkäisevä lastensuojelu, seurakunta, lastensuojelulaki	

ABSTRACT

KEMI-TORNIO UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES, Social Services

Degree programme:	Degree Programme in Social Services
Author:	Jasmine Kääriä
Thesis title:	Preventive child welfare in the congregation
Pages (of which appendixes):	47 (4)
Date:	20.11.13
Thesis instructors:	Kaisu Vinkki & Susanna Helavirta
Thesis description: The subject of my thesis is preventive child welfare in the congregation. My purpose is to find out what congregation employees see as preventive child welfare. I also want to find out how preventive child welfare could be improved in the congregation. My thesis consists of a theoretical part, a methodological part, interviews part, conclusions, reflection and the description of the thesis process. My thesis is commissioned and it is part of Lapsen hyvä arki 2 -project. Theoretical and conceptual description: In the theory part I review preventive child welfare based on the Child welfare Act. I also write about the realisation of preventive child welfare and its aims and also about the preventive child welfare in the congregation. Methodological description: I carry out my thesis by a qualitative method. I gathered the material of my thesis by interviewing four congregations employees. I used thematic interviews with the following themes: the concept of preventive child welfare, content of work, co-operation with other actors, education and Child welfare Act. With these themes I tried to view preventive child welfare in the congregation. I analysed the material with content analysis method. Results: It appears from the results of the thesis that preventive child welfare is part of the work of the congregation employees with children, youth and families. The employees think that defining preventive work is not univocal but they think it is generally providing children wellbeing in the work of the congregation. Development needs are related to education and co-operation.	
Keywords: Preventive child welfare, congregation, Child welfare Act	

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ.....	2
ABSTRACT.....	3
1 JOHDANTO.....	5
2 EHKÄISEVÄ LASTENSUOJELU.....	7
2.1 Ehkäisevä lastensuojelu lastensuojelulaissa.....	7
2.2 Ehkäisevä lastensuojelu strategioissa ja tutkimuksissa.....	13
3 EHKÄISEVÄ LASTENSUOJELU JA SEURAKUNTA.....	17
4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS.....	20
4.1 Aiheen valinta.....	20
4.2 Tutkimustehtävä, aineisto ja menetelmät.....	22
4.3 Eettiset huomiot.....	26
5 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET.....	29
5.1 Ehkäisevä lastensuojelutyö seurakunnan työntekijöiden mielestä.....	29
5.2 Ehkäisevän työn haasteita.....	35
6 YHTEENVETO JA POHDINTA.....	38
LÄHTEET.....	41
LIITTEET.....	43

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni aihe on ehkäisevä lastensuojelu seurakunnan työssä. Tarkoitukseni on selvittää, mitä ehkäisevä lastensuojelu on seurakunnan työntekijöiden mielestä ja miten ehkäisevää lastensuojelua toteutetaan käytännössä. Haluan selvittää myös, miten työntekijöiden mielestä ehkäisevää lastensuojelua voitaisiin kehittää. Suuntavien opintojeni mukaisesti opinnäytetyöni aihe liittyy lapsi- ja nuorisotyöhön ja opintojen aikana ehkäisevä lastensuojelu on aiheena kiinnostanut minua.

Opinnäytetyöni on hankkeistettu ja se on osa Lapsen hyvä arki 2 -hanketta. Suunnittelun ja ideoinnin pohjalta hankkeen työntekijöiden kanssa, sain toteuttaa ehkäisevään lastensuojeluun liittyvän opinnäytetyön. Lapsen hyvä arki 2 -hankkeessa on tarkoitus moniammatillisesti kehittää varhaiskasvatusikäisille lapsille ja perheille suunnattuja päivähoito-, avoimia varhaiskasvatus-, neuvola- sekä perhetyöpalveluja. Tavoitteena hankkeella on monipuolisesti kehittää lasten ja perheiden hyvinvointia sekä lasten ja perheiden palvelujen laatua ja vaikuttavuutta. Pyrkimyksenä on myös osallisuuden vahvistaminen ja syrjäytymisen ehkäiseminen. Erityisesti huomiota kiinnitetään kehitysympäristöihin liittyviin nivelvaiheisiin, kuten vanhemmaksi kasvamiseen, kotoa päivähoitoon siirtymiseen sekä päivähoidon, esiopetuksen ja koulunaloituksen siirtymävaiheisiin. Matalankynnyksen ja varhaisen tuen avoimia palveluja levitetään ja juurrutetaan edelleen sekä yhteistyötä vahvistetaan muodostuneissa yhteistyöverkostoissa. (Hankkeen esittely ja raportointi 2013, hakupäivä 12.8.2013.)

Opinnäytetyöni rajautuu ehkäisevään lastensuojelutyöhön ja sen kehittämiseen seurakunnassa. Ehkäisevä lastensuojelutyö on tärkeää lasten ja perheiden hyvinvoinnin kannalta ja haluankin selvittää, miten se näkyy seurakunnan työssä. Aiheeni on ajankohtainen, koska keskustelu ehkäisevästä lastensuojelusta on laajaa. Aihetta on käsitelty muun muassa hallitusohjelmassa ja sosiaali- ja terveysalan kansallisessa kehittämisohjelmassa Kasteessa (Hallitusohjelma 2011, hakupäivä 6.11.2013; Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma Kaste 2012, hakupäivä 6.11.2013). Myös lastensuojelulaissa painotetaan ehkäisevää näkökulmaa ja ehkäisevän työn periaatetta. Ehkäisevä työ turvaa lapsille ja perheille hyvinvointia sekä ehkäisee vaikeiden ongelmien syntymistä.

Ehkäisevään lastensuojelutyöhön olisikin syytä panostaa riittävästi, jotta monimutkaisten ongelmien syntyä voidaan estää riittävän varhain. Ehkäisevää työtä tulisi tutkia ja kehittää monipuolisesti, jotta perheiden hyvinvointia voidaan ylläpitää ja lisätä edelleen.

Opinnäytetyöni on kvalitatiivinen eli laadullinen. Olen kerännyt aineiston haastattelemalla neljää seurakunnan työntekijää. Toteutin haastattelut teemahaastatteluina ja pyrin teemojen avulla käsittelemään ehkäisevän lastensuojelutyön näkymistä seurakunnassa. Huomioin myös eettisyyteen ja luotettavuuteen liittyviä seikkoja. Aineiston analysoinnissa käytin sisällönanalyysia. Käsittelem opinnäytetyöni teoriaosassa ehkäisevää lastensuojelua lastensuojelulain pohjalta. Kuvaan myös ehkäisevän lastensuojelutyön toteutumista ja sen tavoitteita sekä ehkäisevää lastensuojelua seurakunnassa.

2 EHKÄISEVÄ LASTENSUOJELU

2.1 Ehkäisevä lastensuojelu lastensuojelulaissa

Lapsen oikeus arvokkaaseen elämään ja turvallisiin ihmissuhteisiin ovat lastensuojelun ydintehtäviä. (Taskinen 2010, 22-23). Lastensuojelulailla pyritään turvaamaan lapselle oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja moniulotteiseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista on lapsen vanhemmilla ja muilla huoltajilla. Viranomaisen, jotka työskentelevät lasten ja perheiden kanssa, tulee tukea ja vahvistaa vanhempia ja huoltajia heidän vanhemmuudessaan. Perheelle olisi tarjottava tarpeellinen apu ja tuki riittävänä ajoissa ja mikäli katsotaan tarpeelliseksi, perhe tulee ohjata lastensuojelun piiriin. Lastensuojelun tehtävänä on järjestää tarvittavia palveluja ja tukitoimenpiteitä, jotta vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta vastaavia henkilöitä voidaan tukea. (Lastensuojelulaki 417/2007 1:1-2 §.) Laissa huomioidaan siis sekä lasten että huoltajien näkökulma, mikä on tärkeää sen kannalta, että perheessä voi tapahtua tarvittavia muutoksia.

Lastensuojelussa työskennellään lasten ja perheiden kanssa, jotka voivat olla hyvin erilaisia (O' Loughlin 2008, 5). Lastensuojeluun liittyy paljon eri puolelta tulevia tunnelauksia, mikä tekee siitä haastavaa työtä (Taskinen 2010, 22-23). Useinkaan ei työskennellä vain yhden ihmisen kanssa, vaan huomioon täytyy ottaa sekä lapsi että koko perhe. Vanhemmat tai vanhempi ovat usein lapsen tärkeimmät ihmiset ja he tietävät lapsestaan monesti enemmän kuin muut. Työtä tehdessä lapsen etu on aina etusijalla, mutta lasta ei voi irrottaa perheestään, joten myös perheen ja vanhempien kanssa on tehtävä töitä. (O' Loughlin 2008, 5.) Lasta ei voi siis irrottaa sosiaalisesta ympäristöstään, eikä hänelle tärkeistä ihmisistä, vaan työtä tehdään myös lähipiirin kanssa. Lapsen etu huomioiden palveluja ja tukitoimia tulee siis järjestää myös vanhemmille.

Lastensuojelu pyrkii vaikuttamaan lapsen kasvuun edistämällä sitä suotuisaan suuntaan. Lastensuojelun tarkoituksena on pystyä puuttumaan lapsen ja perheen ongelmiin varhaisessa vaiheessa ja toisaalta myös ehkäistä ongelmien syntymistä. Ensisijainen näkökul-

ma lastensuojelun toteuttamisessa on lapsen etu. Lapsen etua arvioidaan laajasti erilaisien asioiden kuten kehityksen, hyvinvoinnin ja ihmissuhteiden kautta. Lisäksi huomioon otetaan muun muassa huolenpito, koulutus, itsenäistyminen, omiin asioihin vaikuttaminen ja lapsen kulttuurinen tausta. Lastensuojelun toiminnan on oltava hienovaraista, käyttäen avohuollon tukitoimia ja lapsen tilanteen vaatiessa sijaishuoltoa. (Lastensuojelulaki 417/2007 1:4 §.)

Kunnan tulee järjestää ehkäisevää lastensuojelua sekä lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua kunnassa esiintyvän tarpeen mukaan (Lastensuojelulaki 417/2007 3:11 §). Palvelut voivat vaihdella eri kunnissa, koska laissa ei ole yksityiskohtaisesti määritelty, mitä palveluja kunnan tulee järjestää. Ehkäisevän lastensuojelun lisäksi lastensuojelua on lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua toteutetaan lastensuojelutarpeen selvityksiä tekemällä, asiakassuunnitelmilla sekä avohuollon tukitoimia käyttämällä. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua ovat myös lapsen kiireellinen sijoitus ja huostaanotto sekä niihin kuuluva sijais- ja jälkihuolto. (Lastensuojelulaki 417/2007 1:3 §.) Laajasti ajateltuna pohjana lasten suojelulle on Yhdistyneiden Kansakuntien lapsen oikeuksien yleissopimus, jonka mukaan lapsella on oikeus tasapainoiseen kehitykseen ja turvalliseen sekä virikkeitä antavaan kasvuympäristöön (Yleissopimus lapsen oikeuksista, hakupäivä 19.6.2013).

Taskisen (2010, 19-22) mukaan lastensuojelu on siis osa yleistä lasten suojelemista, johon osallistuvat yhteiskunta ja sen kansalaiset. Lapsen oikeuksia toteutetaan lasten hyvinvointia edistämällä, palvelujen kehittämällä ja lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua toteuttamalla. Lasten hyvinvointia ja suotuisaa kehitystä voidaan edistää lapsen kasvuoloihin vaikuttamalla ja tukemalla perheitä perustason palveluissa. Toisin sanoen siis ehkäisevällä lastensuojelulla. Palveluiden kehittämisen merkitys näkyy vanhempien saamana tukena lasten kasvattamiseksi. Tukea vanhemmille tulisi antaa tavallisissa lapsiperheille tarkoitetuissa palveluissa eli siellä, missä vanhemmat ja lapset aikaansa viettävät, riittävän ajoissa ennen ongelmien kasaantumista tai kärjistymistä. (Taskinen 2010, 19-22.)

Kaikissa peruspalveluissa, joissa ollaan lasten kanssa tekemisissä, tulisi olla valmius ottaa puheeksi asioita varhaisessa vaiheessa. Varhaista tukea on tarkoitus toteuttaa lapselle tavanomaisissa ympäristöissä kuten päivähoitossa ja koulussa sekä järjestöjen ja seurakuntien piirissä. Tämän varhain annetun tuen, jota painotetaan myös lastensuojelulaisissa, tarkoituksena on vähentää lastensuojeluasiakkuuksien ja -toimenpiteiden tarvetta. (Taskinen 2010, 27, 46.) Mikäli peruspalveluissa pystyttäisiin paremmin vastaamaan perheiden tarpeisiin ja auttamaan heitä ajoissa, lastensuojeluilmoituksia ei tarvitsisi tehdä niin paljon (Paavola & Honkavaara & Muuronen & Mäkinen & Tolonen & Varsa 2010, 24, hakupäivä 8.5.2013).

Lastensuojelu on siis lastensuojelutoimenpiteiden lisäksi hyvinvointipolitiikkaa sekä toimia ja päätöksiä eri tasoilla. Lasten suojeluun kuuluu ehkäisevän lastensuojelun lisäksi erilaiset peruspalvelut kuten neuvola, koulu ja nuorisotyö, mutta myös lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu. Näiden palvelujen avulla taataan lasten oikeus hyvään elämään ja luotettaviin ihmissuhteisiin. Joissakin tilanteissa lastensuojelu voi katkaista yli sukupolvien ulottuvan huono-osaisuuden siten, että seuraava sukupolvi ei enää tarvitse lastensuojelullisia toimenpiteitä. Tarkoituksena on auttaa lastensuojelun piiriin tulleita lasta lievimmällä, mutta riittävällä toimintatavalla. Tämä tarkoittaa esimerkiksi avohuollon keinojen käyttämistä huostaanoton sijaan, mikäli avohuollon tuki on riittävää. (Taskinen 2010, 19-22.) Pölkki (2004, 288) kuvaa, että lastensuojelua on siis laajasti ajateltuna velvollisuus pitää huolta lapsen edusta ja oikeuksista, kattaen koko yhteiskunnan toiminnan. Yhteiskunnassa tärkeänä pidetyt asiat ja arvot vaihtelevat, mikä vaikuttaa myös lastensuojelutyöhön, jossa panostetaan eri aikoina eri asioihin. (O' Loughlin 2008, 10).

Lastensuojelulain mukaan kunta järjestää ehkäisevää lastensuojelua, kun lapsi tai perhe eivät ole lastensuojelun asiakkaana. Kunnan järjestämät palvelut ovat lasten hyvinvointia edistäviä sekä lasten kasvua ja kehitystä tukevia. Toisaalta niissä myös pyritään tukemaan vanhempia ja heidän vanhemmuuttaan. Ehkäisevän lastensuojelun palveluita on muun muassa opetuksessa, nuorisotyössä, päivähoitossa sekä äitiys- ja lastenneuvolassa annettava tuki ja erityinen tuki. Tilanteessa, jossa lapsi on lastensuojelun asiakkaana,

näissä palveluissa annettu tuki on osa avo-, sijais- tai jälkihuoltoa (Lastensuojelulaki 417/2007 1:3a §.) Kuntien ei ole kuitenkaan ollut mahdollista panostaa riittävästi lastensuojelussa ehkäisevien palvelujen toteuttamiseen ja kehittämiseen, kun tilannetta katsotaan lastensuojelun asiakasmäärien tai lastensuojeluun suunnattujen rahojen näkökulmasta. (Heinonen & Väisänen & Hipp 2012, 3.)

Kunnassa toimivien viranomaisten on sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen kanssa yhteistyönä seurattava ja edistettävä lasten ja nuorten hyvinvointia. Heidän tulee lisäksi sekä poistaa että ehkäistä kasvuolojen epäkohtia ja niiden syntymistä. Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen tehtävänä on myös antaa tietoa ja asiantuntija-apua lasten ja nuorten kasvuun vaikuttavista tekijöistä ja sosiaalisista ongelmista niin muille viranomaisille kuin kunnan asukkaille. (Lastensuojelulaki 417/2007 2:7 §.)

Kunnan tulee huolehtia siitä, että sosiaali- ja terveydenhuoltoa, lasten päivähoidtoa, opetustointia sekä muita lapsille, nuorille ja lapsiperheille tarkoitettuja palveluja järjestäessään ja niitä kehittäessään, palveluiden avulla pystytään saamaan selville lasten ja perheiden erityisen tuen tarve. Palveluissa on tärkeää huomioida lasten ja nuorten omat toiveet ja tarpeet. Tarvittaessa kunta järjestää erityisen tuen tarpeessa olevia lapsia ja nuoria tukevaa toimintaa. (Lastensuojelulaki 417/2007 2:8 §.)

Lastensuojelulain sisältöön kuuluu myös koulunkäyntiin liittyvä tuki ja sen järjestäminen. Kunnan on järjestettävä koulupsykologi- ja koulukuraattoripalveluita, jotka antavat kunnan perusopetuslaissa (628/1998) tarkoitetun esi-, perus- ja lisäopetuksen sekä valmistavan opetuksen oppilaille riittävää tukea ja ohjausta koulunkäyntiin. Koulupsykologi- ja koulukuraattoripalvelut myös ehkäisevät ja poistavat sosiaalisia ja psyykkisiä vaikeuksia. Lisäksi niiden tarkoituksena on myös edistää koulun ja kodin välistä yhteistyötä. Perusopetuslain seitsemännessä ja kahdeksannessa pykälässä tarkoitetun opetuksen järjestäjä vastaa näiden palveluiden järjestämisestä oppilailleen. (Lastensuojelulaki 417/2007 2:9 §.)

Kymmenes pykälä lastensuojelulaissa (417/2007) käsittelee lapsen huomioimista aikuisille tarkoitetuissa palveluissa. Vanhemman, huoltajan tai muun lapsen hoidosta vastaa-

van henkilön saadessa päihdehuolto-, mielenterveys- tai muita palveluja, joiden aikana hänen kykynsä täysipainoisesti huolehtia lapsen hoidosta arvioidaan heikentyneen, tai hän on tutkintavankeudessa, tai suorittamassa vankeusrangaistustaan, on lapsen hoidon ja tuen tarve selvitettävä ja lapselle turvattava riittävä hoito. Tarvittaessa terveydenhuollon ja sosiaalihuollon viranomaisten on järjestettävä välttämättömät palvelut raskaana olevien naisten ja syntyvien lasten erityiseksi suojelemiseksi. (Lastensuojelulaki 417/2007 2:10 §.) Myös työntekijöiden, jotka eivät työskentele lasten tai nuorten kanssa, tulee osata arvioida lapsen etua. Työntekijöiden täytyy siis miettiä perheen kokonaistilannetta lapset huomioiden, vaikka työskentely ei tapahtuisi suoraan lasten kanssa.

Vuonna 2007 annetulla lastensuojelulailla (417/2007) on ollut positiivisia vaikutuksia lastensuojelutyöhön. Keskeisin muutos on ollut lastensuojeluilmoitusten tekemisessä. Lain voimaantulon jälkeen lastensuojeluilmoituksia on tehty aiempaa enemmän ja keskeisenä parannuksena on pidetty juuri ilmoituskynnyksen madaltumista. Lisääntynyt ilmoitusten määrä on lisännyt eri tahojen välistä yhteistyötä ja aikaistanut jonkin verran lasten ja perheiden saamaa tukea. Toisaalta ilmoitusten määrän nouseminen on ollut huono asia siinä mielessä, että yhtä lastensuojelun sosiaalityöntekijää kohden työmäärä on kasvanut suureksi. (Paavola ym. 2010, 23-24, hakupäivä 8.5.2013.) Tärkeää näissä tilanteissa on kuitenkin ajatella lapsen etua ja sitä, että lapsi saa tarvitsemansa tuen ja huolenpidon.

Ehkäisevän työn tavoitteena voidaan pitää terveyden, turvallisuuden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä. Lisäksi se on ennakoivaa toimintaa toteutettuna esimerkiksi ohjauksena, neuvontana, seulontoina tai varhaisena hoitona. Ennakoiva työ on myös lasten kasvun, kehityksen ja oikeuksien toteutumisen tukemista sekä niin yksilöiden kuin perheidenkin hyväksi tehtävää työtä. Ehkäisevän työn tavoitteena voidaan ajatella halua vähentää erityisesti korjaavien palvelujen tarvetta. Lisäksi sillä halutaan vähentää lasten kokemaa turvattomuutta ja yksinäisyyttä, lapsiperheiden köyhyyttä, lasten eriarvoistumista, sosiaalisten suhteiden kapeutumista, perheroolien muutoksia sekä arjen liian kovia vaatimuksia. (Heinonen ym. 2012, 5.)

Ehkäisevän työn periaatten näkyminen lapsiperheille suunnatuissa palveluissa tulee olla riittävän laajaa ja näkyvää. Hyvä keino tarjota palveluita lapsille ja perheille, ovat erilaiset matalan kynnyksen palvelut ja vertaistuki etenkin siirtymävaiheissa. Tämänkaltaisia palveluita pitäisi tarjota riittävästi ja tarpeeksi laajalti, koska niitä ei ole kaikissa kunnissa. Ehkäisevän lastensuojelun palveluiden puuttuessa tai palveluiden vähäisyyden vuoksi, valikoima painottuu korjaavaan työhön, mikä entisestään vahvistaa palveluiden ja kustannusten siirtymistä korjaavaan työhön. Seurakunnan osalta erityisesti vertaisryhmien kanssa tehtävä työ on vahva osa-alue, mikä pitäisi saada paremmin osaksi laajempaa ehkäisevän lastensuojelutyön palveluja ja periaatetta. (Paavola ym. 2010, 23, hakupäivä 8.5.2013.)

Peruspalveluiden ensisijaisena tehtävänä on tukea ja vastata lapsen ja perheen tarpeisiin sekä tukea vanhempia kasvatuksessa. Tilanteissa, joissa lapsella on erityisen tuen tarpeita, on erittäin tärkeää saada keskustella asioista palveluissa toimivien työntekijöiden kanssa. Ilman toimivia rakenteita keskusteluyhteyden saaminen voi olla hankalaa, joskus lastensuojeluilmoituksen tekeminen voi olla ainut keino. Useat sosiaalityöntekijät kertovatkin, että ehkäisevään työhön ei ole aikaa. Ehkäisevän lastensuojelun tuen ja palvelujen muotoja tulisikin kehittää peruspalveluissa. (Paavola ym. 2010, 24, hakupäivä 8.5.2013.) Tässä voisi miettiä, miten ehkäisevää työtä toteutetaan käytännössä ja muun muassa seurakunnan vahvempaa roolia sen tarjoaman tuen ja palveluiden kautta.

Lastensuojelulain tavoitteena on ollut vahvistaa ehkäisevää työtä ja myös varhaista puuttumista lasten ja perheiden ongelmiin. Näiden on ajateltu vähentävän vahvempien toimenpiteiden tarvetta, kuten lasten sijoituksia kodin ulkopuolelle. Tavoite ei kuitenkaan ole täysin toteutunut, koska muun muassa kiireellisten sijoitusten määrät ovat lisääntyneet huomattavasti vuoden 2007 jälkeen. (Toimiva lastensuojelu 2012, 15.)

2.2 Ehkäisevä lastensuojelu strategioissa ja tutkimuksissa

Törrösen ja Vornasen (2004, 165-167) mukaan ehkäisevä lastensuojelu liittyy usein huono-osaisuuden, syrjäytymisen ja köyhyyden ehkäisyyn. Ehkäisevää työtä kuvastaa myös hyvän elämän turvaaminen ja yksilöllisten hyvinvoinnin vajeiden ehkäiseminen. Huono-osaisuus koostuu monista asioista, se näkyy suhteissa muihin ihmisiin ja siihen liittyy sosiaalista, emotionaalista sekä psyykkistä vaille jäämistä ja konkreettista puutetta. Muutokset lasten ja nuorten elämässä aiheuttavat epävarmuutta ja voivat lisätä riskiä syrjäytymiselle. Muutokset muun muassa perheessä ja koulussa sekä erilaiset huono-osaisuuden kokemukset voivat muodostaa kehän syrjäytymiselle. Nämä vaiheet ovat niitä paikkoja, joissa tarvitaan ehkäisevää lastensuojelutyötä. Laajemmin ajateltuna ehkäisevään lastensuojeluun kuuluu sellaisten yhteiskunnallisten rakenteellisten tekijöiden tunnistaminen, jotka hankaloittavat lasten ja nuorten oloja. (Törrönen & Vornanen 2004, 165-167.)

Ehkäisevän lastensuojelun perustana voidaan pitää tavoitetta koko lapsiväestön hyvinvoinnista. Toisaalta pyrkimyksenä on tuottaa hyviä, laajasti suunnattuja, yleisiä palveluita sekä toisaalta vain tiettyihin tilanteisiin ja tiettyihin lapsiin kohdistettuja palveluita. Periaatteena näissä kummassakin on ehkäisevä työ. Palveluilla ja erilaisilla tuen muodoilla ehkäistään lasten ja nuorten huono-osaisuutta ja mahdollista syrjäytymistä. Yleisesti ehkäisevän työn tavoitteet lähtevät siitä, mitä hyvinvoinnilla ja hyvällä elämällä tarkoitetaan. Lisäksi tavoitteiden kannalta merkityksellistä on, mikä koetaan riittävän hyväksi lapsuudeksi. (Törrönen & Vornanen 2004, 154.)

Ehkäisevään lastensuojeluun voidaan periaatteellisesti sisällyttää sekä tilastoida kaikkea peruspalvelujen tarjoamaa erityistä tukea ja kohdennettua toimintaa. Lastensuojelun kasvavien asiakasmäärien taustalla on useita eri syitä ja lapsen pahoinvoinnista kerrotaan lisääntyvässä määrin. Muutoksia lastensuojelun tarpeeseen aiheuttaa taloudelliset ja ikärakennemuutokset, sosioekonomisen aseman sekä työn ja perheen yhteensovittaminen ja näissä tapahtuvat muutokset. (Heino 2009, 54, 72.)

Lastensuojelun ehkäisevällä työllä tavoitellaan mahdollisimman hyviä edellytyksiä lapsuuden kannalta. Hyvien edellytysten myötä lapselle mahdollistuu turvallinen kasvu ja kehitys sekä hyvinvointi. Lasten hyvinvointia voidaan tukea kahdella tavalla, jotka ovat välillinen ja välitön tukeminen. Välillinen tukeminen tarkoittaa perheiden tukemista esimerkiksi taloudellisissa resursseissa. Osassa perheitä tämä vanhempien ja perheen tukeminen takaa myös lasten hyvinvoinnin, mutta tilanne ja tuen tarpeet on mietittävä tarkoin jokaisen lapsen ja perheen kohdalla. On muistettava, että hyvät ulkoiset elinolosuhteet eivät välttämättä takaa lapsen hyvinvointia muilta osin. Välitön tukeminen on puolestaan suoraan lapsen tai nuoren tukemista erilaisin keinoin. (Törrönen & Vornanen 2004, 162-165.)

Mikäli lapsille ja perheille olisi saatavana oikeanlaista apua oikeaan aikaan, vähenisi huostaanottojen määrä. Tällä hetkellä tilanne on sellainen, että painotuksen siirtäminen korjaavasta työstä ehkäisevään työhön vaatii muutoksia, joiden tuloksia voi nähdä vasta muutaman vuoden päästä. Tulokset tulevat viiveellä, eikä resurssien lisääminen ehkäisevään työhön poista korjaavan lastensuojelun tarvetta. Tosiasia on myös se, että vaikka palveluita olisi tarjolla kuinka paljon, asiakkaan motivaatiota muutokseen ei välttämättä löydy tai ehkäisevän työn palvelut eivät ole enää riittäviä. (Heinonen ym. 2012, 33, 35.)

Tarvetta korjaavalle lastensuojelulle tulee olemaan aina. Ehkäisevä työ ja siihen panostaminen eivät saa vaikuttaa siihen, ettei samanaikaisesti kehitettäisi ja toteutettaisi korjaavia palveluita. Korjaavan lastensuojelun asiakasperheet voivat olla huonossa asemassa yhteiskunnassa, joten heiltä ei voi poistaa yhteiskunnan antamaa tukiverkkoa. Kuitenkin lastensuojelun asiakkuuksien määrän kasvulle on tehtävä jotain nyt, muun muassa turvaamalla riittävät ehkäisevän lastensuojelun palvelut. Eräs keino kehittää lastensuojelua voisi olla työn sektoroinnista irtaantuminen. (Heinonen ym. 2012, 33, 35.)

Lastensuojelutyön yhteistyön kannalta pienet kunnat näyttävät toimivan parhaiten, koska siellä usein tunnetaan muita työntekijöitä. Hankalinta yhteistyö on keskikokoisissa kunnissa, joissa yhteistyö on mahdollisesti liikaa yksittäisten työntekijöiden varassa, vaikka tarvittaisiin yhtenäisiä rakenteita toiminnalle. Kaikkein suurimmissa kunnissa

yhteistyö on toimivampaa, koska niissä on täytynyt luoda rakenteita yhteistyölle, jotta toimiminen ylipäättään onnistuu. Käytännön työtä ehkäisevässä lastensuojelussa vaikeuttaa henkilöstön vaihtuvuus. Tärkeää olisikin luoda toimivia, vakiintuneita rakenteita ja käytäntömalleja, jotta myös uudet työntekijät pystyvät toimimaan työssään vaivattomasti lasten ja perheiden sekä muiden toimijoiden kanssa. (Paavola ym. 2010, 25, hakupäivä 11.6.2013.) Ehkäisevän lastensuojelun toteutumisen seuranta tulisi järjestää niin, että myös kansalaisten, asiakkaiden, järjestöjen sekä seurakuntien tieto ja kokemukset otetaan tarkasteluun. Seurantaa tulisi tehdä eri sektoreiden kesken moniammatillisessa yhteistyössä. (Heino & Kuure 2009, 31.)

Ehkäisevään lastensuojeluun kuuluu, että lasten ja nuorten sekä vanhempien saatavilla on tietoa, sekä tarvittaessa neuvontaa ja opastusta, erilaisista palveluista ja mahdollisuuksista. Tietoa tulee tuottaa riittävällä tavalla ja erilaisilla keinoilla, jotta perheet saavat tarvitsemaansa tietoa erilaisista palveluista ja lapsen ja nuoren kehittymisestä. Oppaita, esitteitä ja tietoa tulisi olla sekä kirjallisena että sähköisenä. Neuvontaa voi järjestää muun muassa erilaisten palveluiden yhteydessä palveluohjauksena. Käytännössä ehkäisevä lastensuojelu on toimintaa, joka toteutuu sekä koko väestössä että erilaisissa ryhmä- ja yksilötason toiminnoissa. (Holma 2009, 23, 62, hakupäivä 23.4.2013.)

Laajasti ajateltuna ehkäisevän työn periaate näkyy hallitusohjelmassa (2011, 55-57, 62), jossa sosiaalipalveluiden järjestämisessä korostetaan ennaltaehkäisyä. Ehkäisevä työ, muun muassa matalankynnyksen palveluina, on tärkeä osa hyvinvoinnin edistämistä. Vastuu palveluiden järjestämisestä on kunnilla, mutta hallitusohjelman mukaan seurakunnan osaamista ja kokemusta tulee hyödyntää palveluita järjestettäessä. Matalankynnyksen ja ehkäisevyyden periaatetta pyritään vahvistamaan entisestään.

Ehkäisevän työn periaatetta painotetaan sosiaali- ja terveysministeriön kansallisessa kehittämisohjelmassa Kasteessa. Kehittämisohjelma toteuttaa hallitusohjelman ja sosiaali- ja terveysministeriön strategiaa. Tarkoituksena kehittämisohjelmassa on vaikuttaa lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelujen kehittämiseen asiakaslähtöisesti. Keskeisimpänä asiana nähdään eriarvoisuuden vähentäminen, lasten ja nuorten syrjäytymisen estäminen sekä ehkäisevän lastensuojelun vahvistaminen. Tarkoitus on saada erityispalvelu-

ja peruspalvelujen tueksi lapsen arjen kasvuympäristöihin. Kustannusten ja niiden vaikutusten miettimisen lisäksi tärkeänä nähdään hyvinvoinnin edistäminen ja ongelmien ehkäiseminen. Näitä tavoitteita pyritään saavuttamaan muun muassa lisäämällä järjestö-, seurakunta- sekä yksityisen sektorin yhteistyötä. (Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma Kaste 2012, 22, hakupäivä 6.11.2013.)

3 EHKÄISEVÄ LASTENSUOJELU JA SEURAKUNTA

Seurakunnat ja järjestöt tekevät paljon ehkäisevää lastensuojelutyötä ja vaikuttavat lapsen kasvuympäristöön. Tämän myötä jatkuva yhteistyö muiden lasten ja nuorten parissa työskentelevien kanssa on välttämätöntä (Holma 2009, 60, hakupäivä 23.4.2013). Useimmiten ehkäisevä lastensuojelu mielletään kuitenkin vain lastensuojelun ja kunnan peruspalveluiden toteuttamaksi toiminnaksi. Muut toimijat, kuten sosiaalitoimi ja päivähoito, eivät välttämättä koe seurakuntaa ehkäisevän lastensuojelun osaavana toteuttajana. Tähän voi olla yhtenä syynä liian vähäinen tieto siitä, millaisia palveluita seurakunta tarjoaa. (Paavola ym. 2010, 19-23, hakupäivä 8.5.2013.)

Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa voi olla vähäistä, eikä seurakunnalla ole toimijoiden verkostossa välttämättä minkäänlaista roolia tai osallistuminen on hyvin vähäistä. Matalan kynnyksen palvelut ja vertaisryhmätoiminta kuitenkin toimii joissakin kunnissa hyvin, mutta yhteistyötä peruspalvelujen ja järjestöjen sekä seurakuntien kesken tulee kehittää ja saada yhä toimivammaksi laajemmin. Järjestöjen ja seurakuntien osaaminen tulisikin saada monipuolisesti osaksi lapsiperheille tarkoitettujen palveluiden valikoimaa. (Paavola ym. 2010, 19-23, hakupäivä 8.5.2013.)

Tarkoituksenmukaista olisikin, että eri sektoreiden työtä kehitetään niin yhteistyön kuin osaamisen kannalta. Esimerkiksi kunnan hyvinvointisuunnitelman laatiminen voi yhdistää eri sektoreiden työtä ja osaamista, minkä kautta myös seurakunnan työntekijöiden osaaminen ja tietämys välittyisi muille toimijoille. Samalla myös tieto seurakunnan palveluista välittyisi muille lasten ja nuorten parissa työskenteleville ja näin myös seurakunta kuuluisi vahvempana osana lastensuojelun toimijoihin. (Paavola ym. 2010, 19-23, hakupäivä 8.5.2013.) Monesti seurakunnasta ja sen palveluista tulee mieleen vain uskonto ja uskonnollinen kasvatus. Toki nämä ovat tärkeässä osassa palveluja, mutta niihin kuuluu myös paljon muutakin lasten hoitoa, kasvatusta ja huolenpitoa sekä vanhempien tukemista.

Seurakunta kohtaa lapsia ja perheitä erilaisissa elämäntilanteissa. Työtapoja pyritäänkin kehittämään alati, jotta perheiden kohtaaminen ja yhteistyö ovat lapsen edun mukaista ja

perheen tarpeita huomioivaa. (Seurakuntien Lapsityön Keskus, hakupäivä 18.6.2013.) Seurakunta tarjoaa vanhemmille ja perheille tukea monessa eri muodossa. Lapsille ja nuorille järjestetään esimerkiksi toimintaa ja leirejä sekä perheen on mahdollista saada tukea taloudelliseen tilanteeseen. (Junttila & Häkkinen 2007, hakupäivä 12.3.2013.) Seurakunnan tarjoamia palveluja perheille ovat esimerkiksi erilaiset kerhot lapsille ja perheille, pyhäkoulut, koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta, lapsille ja perheille suunnatut kirkkohetket ja jumalanpalvelukset, musiikkikasvatus, yhteydenpito lapsiperheisiin, tapahtumat ja leirit sekä uskontokasvatuksen tukeminen varhaiskasvatuksessa. (Seurakuntien Lapsityön Keskus, hakupäivä 18.6.2013.) Myös nuorten kanssa on käytössä samankaltaisia työmuotoja, kuten leirejä, retkiä ja isostoimintaa (Nuorisotyö, hakupäivä 18.6.2013).

Seurakunnan tehtävä ennaltaehkäisevässä lastensuojelutyössä ja varhaisessa tukemisessä on olla yhteistyökumppani kunnan verkostossa. Jokaisella seurakunnan työntekijällä tulisi olla osana ammattitaitoa riittävästi tuntemusta lastensuojelusta. Oman kunnan toimintatavat lastensuojeluasioissa on hyvä tietää ja olla tuttuja työntekijöille. Toimintatapoja on hyvä miettiä jo siitä vaiheesta alkaen, kun työntekijä huomaa, että hänellä on herännyt huoli jostakin lapsesta tai nuoresta. Osa seurakunnan työntekijän ammattitaitoa onkin lastensuojeluun liittyvä tieto ja taidot toimia siihen kuuluvissa tilanteissa. (Junttila & Häkkinen 2007, hakupäivä 12.3.2013.) Tietoa ja taitoja olisi hyvä kehittää yhdessä muiden lasten parissa työskentelevien kanssa, jotta näkemyksiin tulisi laaja-alaisuutta ja osaaminen voisi kehittyä monipuolisesti. Seurakuntien tuntemusta lastensuojelusta voidaan ylläpitää ja kehittää yhteydenpidolla ja yhteistyöllä lastensuojelun työntekijöiden kanssa ja esimerkiksi riittävällä koulutuksella.

Lasten ja perheiden kanssa tehtävää työtä pyritään kehittämään muun muassa erilaisten projektien kautta, joissa on pyritty ehkäisemään syrjäytymistä ja edistämään hyvinvointia. Lasten ja perheiden elämässä huolta aiheuttavia asioita ovat lapsiperheiden köyhtyminen ja työelämän yhteensovittaminen perhe-elämään. Saatavilla olevat palvelut ovat muuttuneet ja hajaantuneet, lisäksi lastensuojelun asiakasmäärät ovat kasvaneet ja samalla henkilöstöä uupuu. Projekteissa, joissa on ollut kuntien ja kolmannen sektorin toimijoita, toimivina asioina on koettu avoin vuorovaikutus, osaaminen ja motivaatio.

Myös sitoutuminen, vastuunjako ja tehtävien organisointi koettiin toimiviksi. Ongelmia taas ovat olleet liian pienet resurssit ja yhteistyön kokeminen ylimääräiseksi työksi. Vaikeuksia on tuottanut myös se, miten projekteissa syntyneet toimintatavat saadaan osaksi päivittäistä työtä. (Pölkki 2004, 288-290.) Projekteissa ja myös muuten tehtävä kehittäminen pitäisi saada osaksi työnkuvaa, niin ettei sitä koettaisi ylimääräisenä työnä. Uudenlaiset toimintatavat pitäisi saada sisällytettyä työhön, jotta niihin olisi aikaa ja motivaatiota panostaa enemmän.

Jotta lastensuojelutyöstä saadaan laadukasta tietoa, tarvitaan tiedonmuodostukseen erilaisten lastensuojelutyön ammattilaisten kokemustietoa. Olennaista olisi vaikuttaa rakenteellisiin tekijöihin ja ehkäistä ongelmien syntyä ajoissa. Lapsen ja perheen tulisi saada tukea riittävän aikaisin niin, että lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua ei tarvittaisi. (Pölkki 2004, 288-289, 299.) Omalta osaltaan kolmas sektori tekee työtä vaikuttaen näihin asioihin, mutta se voisi olla yhä vahvemmin mukana kehittämistyössä ja olla aiempaa enemmän yksi ehkäisevän lastensuojelun osaava toteuttaja.

Kun mietitään lastensuojelun ehkäisevää työtä, avohuoltoa ja sijaishuoltoa, joudutaan miettimään voimavarojen ja resurssien jakamista näiden kesken. Vertailua täytyy tehdä tarpeiden, resurssien ja tuloksien kesken. Paineita kasautuu myös johtamiseen, jossa tarvitaan yhä enemmän osaamista yhteistyöstä ja muutoksen johtamisesta sekä palvelujen ostamisesta ja kilpailuttamisesta. Työnkuvia voi olla tarpeen muuttaa, hyödyntää verkostoja tai ostaa palveluja toisilta kunnilta, järjestöiltä tai yksityisiltä palveluntuottajilta. (Pölkki 2004, 310.)

4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

4.1 Aiheen valinta

Olen tehnyt opinnäytetyöni osana Lapsen hyvä arki 2 -hanketta. Hankkeessa on tarkoitus moniammatillisesti ja useiden eri toimijoiden kesken kehittää varhaiskasvatusikäisille lapsille ja perheille suunnattuja päivähoito-, avoimia varhaiskasvatus-, neuvola- sekä perhetyöpalveluja. Hankkeen tavoitteena on monipuolisesti kehittää lasten ja perheiden hyvinvointia sekä lasten ja perheiden palvelujen laatua ja vaikuttavuutta. Pyrkimyksenä on myös osallisuuden vahvistaminen ja syrjäytymisen ehkäiseminen. Näihin tavoitteisiin pyritään pääsemään tekemällä töitä moniammatillisesti eri toimijoiden kanssa. (Hankkeen esittely ja raportointi 2013, hakupäivä 12.8.2013.)

Hankkeen tarkoitus on pääasiassa kehittää varhaiskasvatuspalveluita, neuvolatyötä sekä monialaista perhetyötä. Erityisesti huomiota kiinnitetään kehitysympäristöihin liittyviin nivelvaiheisiin, kuten vanhemmaksi kasvamiseen, kotoa päivähoitoon siirtymiseen sekä päivähoiton, esiopetuksen ja koulunaloituksen siirtymävaiheisiin. Moniammatillista kumppanuutta edistetään ja syvennetään laajentamalla ja juurruttamalla hankkeen I-vaiheessa kehitettyjä yhteistoimintamalleja ylikunnallisesti ja kuntayhtymätasoisesti. Matalankynnyksen ja varhaisen tuen avoimia palveluja levitetään ja juurrutetaan edelleen eri toimijoiden kasvatuskumppanuutta ja vanhempien tukemista ja osallisuutta vahvistavia menetelmiä käyttämällä. Yhteistyötä vahvistetaan edelleen I-vaiheessa muodostuneissa yhteistyöverkostoissa. (Hankkeen esittely ja raportointi 2013, hakupäivä 12.8.2013.)

Lapsen hyvä arki 2 -hankkeen myötä kehittämistyötä on tehty Koillismaalla Kuusamossa, Posiolla ja Taivalkoskella sekä Kallion ja Selänteen peruspalvelukuntayhtymissä. Peruspalvelukuntayhtymä Kallio hallinnoi Lapsen hyvä arki 2 -hanketta, joka toteutetaan yhteistyössä Oulun yliopiston kanssa. Lapsen hyvä arki 2 -hankesuunnitelma on osa PaKaste II hankesuunnitelmaa. Lapsen hyvä arki 2 -hankkeessa toteutettu kehittämistyö nojautuu tuettuun prosessikehittämisenmalliin, joka perustuu toimijalähtöisyyteen ja paikallisuuteen. Kehittämistyö on prosessi, johon tulee luoda sen tarvitsema tu-

kirakenne. Tärkeässä osassa paikallista kehittämistyötä on alueellinen verkostoituminen sekä tutkimus, koulutus ja konsultaatio. (Hankkeen esittely ja raportointi 2013, hakupäivä 12.8.2013.)

Omassa opinnäytetyössäni olen keskittynyt Koillismaan alueeseen, jossa painopisteinä ovat varhaiskasvatuksen, lastensuojelun ja neuvolan yhteistyön kehittäminen, varhaiskasvatuksen pedagogiikka ja johtaminen, varhaiskasvatussuunnitelmatyö sekä moniammatillisuuden kehittäminen. Hanke pitää alueella ajankohtaisfoorumeita lapsiperheille ja heidän kanssa työskenteleville tahoille. Aikaansaatuja tuloksia vahvistetaan ja laajennetaan verkostoissa ja kehittäjämentoritoiminnalla. (Kehittämistyö Koillismaa 2013, hakupäivä 24.8.2013.)

Paikallisesti kehittämistyön pohjana on moniammatilliset kehittämistiimit ja kehittäjäryhmät. Hankkeen ensimmäisessä vaiheessa Koillismaalle on perustettu moniammatillinen kehittämistiimi, jossa on mukana lapsiperhepalvelujen työntekijöitä, johtajia sekä järjestöjen ja seurakuntien työntekijöitä. Kehittämistiimin on tarkoitus seurata ja arvioida hanketta ja sen etenemistä käytännössä. Tiimi on myös tarkentanut yhdessä alueen kehittämiskoordinaattorin kanssa alueellisen kehittämissuunnitelman. Moniammatillinen kehittämistiimi on määritellyt ne mallit ja pilottiprosessit, joita alueella on lähdetty tarkentamaan ja laajentamaan Lapsen hyvä arki 2 -hankkeessa. (Kehittämistyö Koillismaa 2013, hakupäivä 24.8.2013.)

Opinnäytetyöni aiheen miettiminen alkoi keväällä 2012. Ideat vielä tuossa vaiheessa olivat aika laajoja, mutta tiesin opinnäytetyöni liittyvän suuntaavien opintojeni mukaisesti ensinnäkin lapsi- ja nuorisotyöhön ja sitten lastensuojeluun. Jo tuossa vaiheessa eniten minua kiinnosti lastensuojelutyössä juuri ehkäisevä lastensuojelu ja halusin, että se on ainakin jonkinlainen osa opinnäytetyötäni. Loppukevällä kuulin ohjaavalta opettajaltani, että koululle tulee Lapsen hyvä arki 2 -hankkeen työntekijät esittelemään hanketta, johon halutaan liittää opinnäytetöitä. Minulla ei ollut mitään aikaisempaa tietoa hankkeesta, mutta kävin kuuntelemassa esittelyn ja kiinnostuin hankkeesta. Pian esittelyn jälkeen otinkin yhteyttä hankkeen työntekijöihin, koska hanke vaikutti sopivalta ajatellen opinnäytetyöni tekemistä.

Kesäkuun 2012 alussa sovimme, että voin tehdä opinnäytetyön hankkeeseen, jonka jälkeen opinnäytetyöprosessi alkoi edetä. Jatkosta sovimme siten, että pidämme syksyllä suunnittelupalaverin. Aiheeksi valikoitui lopulta ehkäisevä lastensuojelu, koska se kiinnosti minua ja se sopi hankkeen tarkoitukseen. Aluksi mukana oli moniammatillisuuden näkökulma siten, että haastattelisin eri sektoreiden työntekijöitä, mutta se jäi pois, koska aihetta täytyi rajata. Rajaaminen tapahtui siten, että haastattelin yhden sektorin eli seurakunnan työntekijöitä. Aluksi mietin, onko tämä sopiva rajaus, mutta se osoittautui hyväksi, koska se selkeytti koko prosessia. Näin minun ei tarvinnut ajatella sitä, että haastateltavilla olisi sen takia jotenkin eriarvoinen asema, antaessaan tietoa opinnäytetyöhön, koska heidän työnsä olisi niin eri tavalla kytköksissä lastensuojeluun ja ehkäisevään työhön. Seurakunta on minulle vähemmän tuttu toimija, joten siihen oli mielenkiintoista tutustua tarkemmin ja näkökulmaksi tuli yhtä toimijaa ja sen ehkäisevää työtä kuvaava opinnäytetyö.

Aloitin opinnäytetyön varsinaisen tekemisen etsimällä ehkäisevään lastensuojeluun liittyviä opinnäytetöitä ja tutustumalla niihin. Ehkäisevästä lastensuojelusta löytyi tehtyjä opinnäytetöitä, mutta seurakunnasta ja siihen liittyvistä aiheista vähemmän. Pystyin kuitenkin jollakin tavalla hahmottamaan omaa opinnäytetyötä lukemalla muiden töitä. Tämän jälkeen aloin etsiä tietoa ja sellaisia lähteitä, joita voisin käyttää omassa työssäni, internetistä ja kirjoista. Kirjoitin tässä vaiheessa myös tutkimussuunnitelman, jonka hyväksyitin ohjaavilla opettajajilla, ja hankkeistussopimuksen. Sain koottua teoriapohjaa opinnäytetyöhön kevään 2013 aikana melko hyvin.

4.2 Tutkimustehtävä, aineisto ja menetelmät

Opinnäytetyössäni on tarkoitus selvittää, mitä ehkäisevä lastensuojelu on seurakunnan työntekijöiden mielestä sekä miten ehkäisevää työtä voitaisiin kehittää seurakunnan työssä.

Tutkimuskysymykset opinnäytetyössäni ovat:

- Mitä ehkäisevä lastensuojelu on seurakunnan työntekijöiden mielestä?
- Miten ennaltaehkäisevää lastensuojelua voitaisiin kehittää seurakunnan työssä?

Lähtökohtana nämä kysymykset, tein aineiston hankintaa varten neljä haastattelua huhti- ja toukokuun 2013 välisenä aikana. Sain yhteystietoja mahdollisiin haastateltaviin Lapsen hyvä arki 2 -hankkeen työntekijöiltä, ja löysin vapaaehtoisia haastateltavia. Otin haastateltaviin henkilökohtaisesti yhteyttä ja annoin heille ensin informaatiota opinnäytetyöstäni, jotta heillä oli riittävät perusteet joko osallistua tai olla osallistumatta siihen (Kuula 2006, 105). Sopivien haastateltavien löydyttyä kerroin heille lisää opinnäytetyöstäni ja he saivat etukäteen tietää haastattelun teemat. Mietin sopivia teemoja ja kysymyksiä haastatteluja varten ja viimeistelin niitä ohjaajien kommenttien perusteella. Haastatteluteemoiksi muotoutui lastensuojelulaki, ehkäisevän lastensuojelun käsite, työn sisältö, yhteistyö ja koulutus (Liite 1). Ajattelin saavani näiden teemojen kautta vastauksia tutkimuskysymyksiini, jotka olivat lähtökohta aineiston keräämiselle.

Ennen haastattelua haastateltavat saivat myös saatekirjeen (Liite 2), jonka kautta tutkitavat saivat kirjallista informaatiota opinnäytetyöstäni. Ennen haastattelujen tekemistä informoin tutkittavia siitä, millainen haastattelu on kyseessä ja miten haastattelu toteutetaan (Kuula 2006, 106). Varmistin saako haastattelut nauhoittaa ja tuloksena oli kolme nauhoitettua haastattelua. Yhtä haastattelua en nauhoittanut, vaan kirjoitin vastaukset käsin ylös, koska haastateltava ei antanut lupaa haastattelun nauhoittamiselle. Kerroin tutkittaville etukäteen myös sen, minkä verran aikaa opinnäytetyöhön osallistuminen heiltä vie.

Haastattelut sujuivat mielestäni hyvin, mihin vaikutti osaltaan hyvin todennäköisesti se, että ne tehtiin tutkittavien työpaikoilla. Haastattelutilanteessa keskustelu pysyi aiheeseen kuuluvissa teemoissa melko hyvin. Kaikki haastateltavat olivat miettineet etukäteen haastattelun teemoja, joten keskusteleminen ja vastaaminen kysymyksiin onnistui hyvin. Haastattelujen nauhoittaminen auttoi paljon siinä, että keskusteleminen oli luon-

tevaa. Yhden haastattelun kohdalla, jota ei nauhoitettu, huomio kiinnittyi osaksi kirjoittamiseen, mikä vähensi keskustelun sujuvuutta. Siinä kohtaa vuorovaikutus haastateltavan kanssa jäi vähäisemmäksi, mutta haastattelu sujui kuitenkin paremmin kuin osasin odottaa etukäteen. Kestoltaan haastattelut olivat noin tunnin mittaisia. Kaiken kaikkiaan olin tyytyväinen haastatteluihin, koska minulla ei ollut aikaisempaa kokemusta haastattelujen tekemisestä.

Opinnäytetyöni on laadullinen eli kvalitatiivinen. Laadullisessa tutkimuksessa on tarkoitus kokonaisvaltaisesti tutkia kohteena olevaa asiaa. Jokaista tapausta käsitellään erikseen ja aineiston tulkinta tapahtuu sen pohjalta. Tutkimus tehdään joustavasti, joten tutkimussuunnitelma voi muuttua tutkimuksen edetessä. (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2007, 157-160.) Olen kerännyt aineiston pieneltä, neljän henkilön, joukolta. Koska teen opinnäytetyön yksin, oli mielestäni tarkoituksenmukaista tehdä laadullinen opinnäytetyö, jotta saan käsiteltä aineiston kohtuullisessa ajassa ja pystyin hyvin syventymään jokaisen haastatellun sisältöön. Koska tein haastattelut pienelle joukolle, pystyin käymään keskustelua laajasti ehkäisevään lastensuojeluun liittyvistä asioista jokaisen haastateltavan kanssa. Opinnäytetyön tekeminen on laaja ja joustavuutta vaativa prosessi. Muutoksia oman prosessin kohdalla aiheutti esimerkiksi haastattelun peruuntuminen viime hetkellä ja uuden haastateltavan etsiminen tilalle. Tämän myötä jouduin laajentamaan aluetta, jolta tutkittavia etsin. Jälkeenpäin ajateltuna tämä on hyvä asia, koska sillä oli luultavasti vaikutusta aineiston sisältöön ja moninaisuuteen, sillä ajatukset ja kokemukset perustuvat vieläkin useamman eri kunnan alueella hankittuun työkokemukseen ja tietoon.

Kiviniemen mukaan laadullisessa tutkimuksessa on tarkoitus tavoittaa tutkittavien näkökulma ja heidän mielipiteensä tutkittavasta asiasta. Laadullisessa tutkimuksessa tutkittavat valitaan siten, että heidän antaman tiedon perusteella, voidaan ajatella olevan mahdollista perehtyä tutkittavaan aiheeseen. (Kiviniemi 2001, 68.) Laadullisessa tutkimuksessa on tarkoitus esimerkiksi kuvata jotakin ilmiötä tai ymmärtää jotakin toimintaa, tarkoituksena ei ole tehdä tilastollisia yleistyksiä. Tärkeää on, että tutkittavat tietävät mahdollisimman paljon asiasta tai, että heillä on kokemusta kyseessä olevasta asiasta. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 87-88.) Opinnäytetyötä varten haastattelemillani henkilöillä on

pitkä työkokemus, joten heillä kaikilla on kokemusta tutkittavana olevasta asiasta. Koen, että sain heiltä hyvin tietoa käsiteltävistä teemoista, joiden avulla sain vastauksia tutkimuskysymyksiini.

Laadullisista metodeista valitsin teemahaastattelun, mikä tuntui sopivimmalta vaihtoehdolta. Teemahaastattelussa juuri haastateltavien näkökulma ja mielipiteet sekä kokemukset pääsevät esiin, mikä oli tarkoituksenmukaista opinnäytetyössäni, jossa halusin selvittää nimenomaan haastattelemani työntekijöiden kokemuksia ja näkökulmia (Hirsjärvi ym. 2007, 160). Teemahaastattelussa keskitytään valittuihin teemoihin, joista keskustellaan ja selvitetään haastateltavien näkemyksiä niistä. Tarkoituksena teemahaastattelussa on siis nostaa esiin tutkittavan ääni, jota halusin haastatteluissa korostaa. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 47-48.) Toteutin haastattelut yksilöhaastatteluina käytännön syistä, jotta sain sovittua haastattelut jokaiselle tutkittavalle sopivaan aikaan. Yksilöhaastattelut olivat toimiva ratkaisu myös siinä mielessä, että haastattelut toteutuivat tutkittavien omilla työpaikoilla, heille tutussa ympäristössä. Kysymykset pyrin muotoilemaan niin, että ne eivät ohjanneet haastateltavien vastauksia, vaan he itse muodostivat vastauksensa ja oman mielipiteensä asioihin.

Analysoin keräämäni aineiston käyttäen sisällönanalyysia, jonka tarkoituksena on saada tutkittavasta asiasta tiivistetty kuvaus yleisessä muodossa. Sisällönanalyysin avulla aineisto saadaan sellaiseen muotoon, että siitä voidaan tehdä johtopäätöksiä. Sisällönanalyysissä analysoidaan tekstiä ja etsitään sen merkityksiä. Tarkoituksena on järjestää aineisto tiiviiseen ja selkeään muotoon, menettämättä kuitenkaan sen antamaa informaatiota. Kokonaisuudesta tulisi muodostua selkeää ja yhtenäistä informaatiota. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 105-110.) Opinnäytetyössäni olen siis pyrkinyt kuvaamaan sanallisesti tekemieni haastattelujen sisältöä.

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi voidaan jakaa kolmeen eri vaiheeseen, jotka ovat aineiston redusointi eli pelkistäminen, aineiston klusterointi eli ryhmittely ja abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 110-111.) Aineiston käsittely opinnäytetyössäni alkoi siitä, että litteroin nauhoitetut haastattelut sanatarkasti. Otin kuitenkin huomioon tutkittavien anonyymiyden, enkä kirjannut ylös henkilöiden

nimiä tai mitään paikannimiä. Litterointi oli melko aikaa vievä ja tylsäkin vaihe, minkä vuoksi se tuntui työläältä.

Yhteensä haastatteluista tuli litteroitua tekstiä 30 sivua. Kun litteroitu teksti oli koottuna, tulostin sen. Tämän jälkeen aloin koota eri teemoihin kuuluvat kysymykset ja niihin saadut vastaukset omiin papereihin. Tässä vaiheessa pyrin valikoimaan mukaan vain opinnäytetyön kannalta oleelliset asiat ja jättää kaiken muun pois. Kun teemat oli eriteltynä, aloin jakaa aineistoa vielä pienempiin osiin. Yhdistin jokaiseen kysymykseen kuuluvat vastaukset omaan paperiin. Tämän erittelyn jälkeen etsin aineistosta vastauksia, jotka vastasivat asettamiini tutkimuskysymyksiin. Tämän jälkeen pyrin muotoilemaan vastauksista tiivistetympiä kokonaisuuksia.

Kokosin haastatteluista saamaani aineistoa kesän ja syksyn 2013 aikana sekä muotoilin ja kirjoitin vielä lisää teoriaosuutta. Loka- ja marraskuussa olen hyvin tiiviisti koonnut työtä lopulliseen muotoon ja kirjoittanut johdantoa, pohdintaa sekä tiivistelmän. Olen sitä mieltä, että opinnäytetyön yksin tekeminen oli hyvä ratkaisu, jotta pystyin kirjoittamaan ja kokoamaan työtä silloin, kun se oli minulle mahdollista.

4.3 Eettiset huomiot

Kuulan mukaan tutkimusetiikkaan kuuluu, että tutkimukseen osallistuville henkilöille annetaan riittävästi informaatiota tutkimuksesta. Tutkimusaineiston käyttötarkoitus, käsittelytapa ja säilyttämistä koskevat seikat on syytä käydä hyvin läpi. Eettisessä mielessä on siis syytä etukäteen miettiä, miten aikoo kerättyä aineistoa aikoo käsitellä. Eräs keskeinen asia on päättää aikooko aineistoa käyttää vain yhdessä, tekeillä olevassa, tutkimuksessa vai myös jatkossa muissa tutkimuksissa, ja kertoa tästä tutkittaville. (Kuula 2006, 99-101.) Opinnäytetyöni suunnitteluvaiheessa päätin, että käytän aineistoa vain tähän opinnäytetyöhön ja arvioinnin saatuaani hävitän aineiston.

Monesti etukäteen annettava tieto tutkimuksesta, tai tässä tapauksessa opinnäytetyöstä, ratkaisee sen osallistuuko henkilöt sen tekemiseen. On siis eettisessäkin mielessä tär-

keää miettiä, millä tavoin opinnäytetyöstä informoi mahdollisia tutkittavia. (Kuula 2006, 99-101.) Omassa opinnäytetyöprosessissa informointitavan merkitys näkyi siinä, että jouduin ottamaan yhteyttä useampaan eri henkilöön, jotta sain haastateltavia, koska osa halusi osallistua opinnäytetyöhöni ja osa ei, vaikka antamani informaatio oli samantyyppistä. Kahdesta paikasta syyksi siihen, että he eivät halunneet osallistua haastatteluihin, kerrottiin olevan se, että omaa työtä ei koeta ehkäiseväksi lastensuojeluksi. Toisessa paikassa syy oli ymmärrettävä, koska siellä lapsiin, nuoriin ja lapsiperheisiin kohdistuva työ oli kohdennettu yhdelle työntekijälle. Tämä työntekijä ei sitten oman tilanteensa vuoksi voinutkaan osallistua jo sopimaamme haastatteluun. Muut työntekijät tässä paikassa eivät olleet sopivia tiedonantajia opinnäytetyöhöni. Toinen paikka puolestaan tyrmäsi ehdotuksen täysin, koska he kokivat, ettei heidän työnsä liity mitenkään ehkäisevään lastensuojeluun. Itse ajattelen, että heidän työnsä on nimenomaan ehkäisevää työtä, koska he tekevät töitä lasten ja nuorten kanssa. Ehkä tämäkin kertoo jotakin ehkäisevän lastensuojelutyön käsitteen hajanaisuudesta tai epäselvyydestä.

Tutkimuksen teon eri vaiheissa etiikan ohella tärkeää on luotettavuus, joka syntyy siitä, että tutkimuksen eri vaiheet on kuvattu ja kokonaisuudesta muodostuu johdonmukainen sisältö. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 122,135). Luotettavuuteen liittyen olen opinnäytetyössäni pyrkinyt kuvaamaan prosessin eri vaiheita selkeästi. En ole pyrkinyt yleistämään haastatteluista saamiani tuloksia, vaan olen tuonut esiin niiden neljän ihmisen ajatuksia ja mietteitä, joita haastattelin opinnäytetyötäni varten.

Olen ottanut opinnäytetyössäni ettisyyden huomioon esimerkiksi siinä, että tutkittavat ovat olleet mukana vapaaehtoisesti. Osaan haastateltavista olin yhteydessä suoraan ja osaan ensin heidän esimiehensä kautta. Haastateltavat saivat siis aluksi tietoa opinnäytetyöstä joko minulta tai heidän esimieheltään, minkä perusteella he sitten pystyivät päättämään opinnäytetyöhön osallistumisesta. Haastatteleman henkilöt ovat aikuisia, joten he ovat itse pystyneet päättämään, haluavatko he osallistua haastatteluun vai eivät. Itse haastattelun aikana pyrin kysymään asioita ja keskustelemaan haastateltavien kanssa ilman johdattelua. Eettisyyteen kuuluu myös se, että olen pitänyt koko prosessin ajan kiinni haastateltavien anonyymiydestä. Esimerkiksi haastatteluista otetuissa suorissa lainauksissa, ei selviä kuka haastateltava on, muun muassa siksi, että en kerro, mistä kun-

nasta haastateltava henkilö on. Haastatteluiden lopussa kerroin kaikille haastateltaville, että minuun voi olla yhteydessä puhelimitse tai sähköpostin välityksellä, mikäli tulee jotakin kysyttävää tai, jos jokin haastatteluissa esiin noussut asia jää mietityttämään.

5 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET

5.1 Ehkäisevä lastensuojelutyö seurakunnan työntekijöiden mielestä

Opinnäytetyön tuloksissa käsittelen Koillismaan alueen seurakuntien työntekijöiden käsityksiä ehkäisevästä lastensuojelusta. Käsittelen aihetta eri teemojen avulla, joiden tarkoitus on jäsentää seurakunnan työntekijöiden kokemuksia ja käsitystä heidän toteuttamasta ehkäisevästä lastensuojelusta. Teemojen kautta olen pyrkinyt tuomaan esiin, mitä ehkäisevä lastensuojelu tarkoittaa seurakunnan työssä.

Haastatteluiden alussa nousi esiin, että kolme neljästä työntekijästä piti ehkäisevää lastensuojelua pienenä osana omaa työtä lasten tai nuorten parissa ja vain yksi koki sen olevan tärkeä osa sitä. Vastauksissa muihin kysymyksiin sai kuitenkin vaikutelman, että työ on juuri ehkäisevää työtä mutta, kun kysyttiin suoraan, millainen osa omaa työtä ehkäisevä lastensuojelu on, sitä ei ehkä koettu niin merkittäväksi asiaksi. Haastatteluissa kävi ilmi, että seurakunnan työntekijöiden mielestä ehkäisevän lastensuojelun tarve on viime vuosina lisääntynyt, mihin on vaikuttanut yleisen keskusteluilmapiirin muuttuminen avoimemmaksi. Lisäksi yksi haastateltava koki, että mediassa puhutaan lastensuojelutarpeen kasvamisesta.

Haastatteluissa ilmeni, että seurakunnan ehkäisevään lastensuojelutyöhön koetaan kuuluvan yleensä lapsille ja nuorille suunnatut palvelut ja varhainen puuttuminen tilanteissa, joissa havaitaan ongelmia. Myös koko perheen huomioon ottaminen ja ammattitaitoiset työntekijät koettiin tärkeiksi. Toisaalta, kun haastateltavilta kysyi millainen osa omaa työtä ehkäisevä lastensuojelu on, kolme oli sitä mieltä, että ehkäisevä lastensuojelu on pieni osa heidän työtään ja vain yksi oli sitä mieltä, että se on tärkeä osa. Työ lapsille ja nuorille suunnatuissa palveluissa, esimerkiksi kerhoissa, koettiin siis olevan osa ehkäisevää lastensuojelua, mutta kun puhuttiin juuri siitä omasta työstä, se koettiin jottenkin kaukaisemmaksi asiaksi.

Työntekijöiden mielestä ehkäisevää lastensuojelua seurakunnassa on lasten hyvinvoinnin turvaaminen. Seurakunnan palvelut ovat turvallisia ja luotettavia ja asiat pyritään aina hoitamaan niin, että niistä sovitaan vanhempien kanssa etukäteen. Ehkäisevään lastensuojelutyöhön kuuluu myös ennakolta huolien kartoittaminen ja keskusteleminen toisten työntekijöiden kanssa. Tärkeänä koettiin myös lapsuuden turvaaminen lapsille ja se, ettei vanhemman huolet olisi lapsen kannettavina.

”Semmonen tuntosarvet pystyssä oleminen. Lapsessa näkyy aika hyvin..jos on jotaki meneillään. Tai voi ottaa ite puheeksi ja kertoa vanhemmille, jos haluavat jutella, voin kuunnella ja ehkä auttaa.” (Haastateltava 2)

Ehkäisevää lastensuojelutyötä ja sen tekemistä vahvistavia asioita oli aika monia. Ensinnäkin koulutus siihen työhön, jota tehdään oli tärkeä asia, jonka lisäksi työkokemus auttaa huomaamaan asioita helposti. Myös luotettavat ja hyvät välit vanhempien kanssa auttavat pitkälle. Työnohjaus ja omasta hyvinvoinnista huolehtiminen olivat myös ehkäisevää työtä vahvistavia tekijöitä.

”Jättää niinku työ työnä, vaikka sen tekis sydämellä sen työn ja ois siinä läsnä. Sä pystyt jättämään sen työn sinne, etkä koe, että mä oon huono.” (Haastateltava 1)

Ehkäisevän lastensuojelun kehittämistä mietittäessä, suurimpana oman työn kehittämiseen vaikuttavana tekijänä koettiin olevan koulutus. Kehittämistä voi tapahtua kaiken aikaa, kun lukee ja hankkii tietoa sekä seuraa koulutus- ja kurssitarjontaa. Työssä ei ikänä ole valmis, vaan aina tarvitsee uusia ideoita ja kehittämistä. Näiden lisäksi kehittämisideaksi nousi se, että vielä voimakkaammin pystyisi tuomaan esiin vanhemmille hyviä asioita heidän lapsestaan. Näin vanhempi voisi olla ylpeä ja saisi siitä ehkä itselleen vähän kantavaa voimaa. Toisaalta koettiin, että vanhemmat olisi hyvä saada jotenkin enemmän mukaan työhön, että he olisivat muutakin kuin vain lasten kuljettajia. Koko seurakunnan ehkäisevää työtä koettiin voivan kehittää työnohjauksella, esimiehen kanssa käytävillä palaverilla ja eri työmuotojen tai toimijoiden yhteistyöllä. Kehittäminen koettiin myös osaltaan vaikeaksi.

”Kun on pienet työntekijäresurssit ja laajat työnkuvat niin se voi olla, että se on vaikea sitä kauheasti kehittää. Vaikka..omalla kohalla seurakunta tavallaan tekee niin paljohan..laki antaa kunnalle vastuuta.” (Haastateltava 3)

”..toki me yhteistyötä tehdään ja puhutaan asioista (seurakunnan työntekijöiden kesken), mutta eipä juuri muitten kanssa voi, jos haluaa sen vaittolo-velvollisuuden säilyttää, ni ei voi oikein muitten kans.” (Haastateltava 2)

Lastensuojelulain otin haastatteluihin mukaan siten, että tulostin lastensuojelulaista (2007) viisi eri kohtaa, jotka olivat 3a §, 7 §, 8 §, 9 § ja 10 §. Haastateltavat lukivat ensin 3a §:n, jonka jälkeen keskustelimme siitä, mitä ajatuksia siinä kohdassa mainitut asiat herättävät. Pyysin haastateltavia miettimään, mitä nämä asiat tarkoittavat tai miten ne näkyvät haastateltavan työssä. Kävimme näin läpi viisi lainkohtaa, jotka halusin ottaa mukaan haastatteluun. Päädyin valitsemaan nämä viisi kohtaa, koska ne liittyvät keskeisimmin lastensuojelun ehkäisevään työhön ja pystyin ottamaan vain rajallisen määrän kohtia käsiteltäväksi laista, sillä haastatteluissa oli tarkoitus keskustella myös muista teemoista. Halusin ottaa lainkohdat tulostettuna mukaan, jotta työntekijät saivat rauhas- sa lukea niitä haastattelun aikana. Tarkoituksena ei ollut, että laki pitäisi muistaa ulkoa tai tietää tarkalleen, mitä jossakin kohdassa sanotaan, vaan keskustella ajatuksia herättävistä asioista.

Ensimmäinen kohta oli 3a §:

”Ehkäisevä lastensuojelu

Lastensuojelun lisäksi kunta järjestää lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi 2 luvun mukaista ehkäisevää lastensuojelua silloin, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana.

Ehkäisevällä lastensuojelulla edistetään ja turvataan lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tuetaan vanhemmuutta. Ehkäisevää lastensuojelua on tuki ja erityinen tuki, jota annetaan esimerkiksi opetuksessa, nuorisotyössä, päivähoitossa, äitiys- ja lastenneuvolassa sekä muussa sosiaali- ja terveydenhuollossa.

Kun lapsi on lastensuojelun asiakkaana, edellä 2 momentissa tarkoitettua tukea järjestetään osana avo-, sijais- tai jälkihuoltoa.” (Lastensuojelulaki 2007.)

Tästä haastateltavat kertoivat, että tukea ja erilaista toimintaa tulisi järjestää koko perheelle. Aina ei tarvitse olla niin, että joka ryhmälle olisi erikseen omat toimintansa. Seurakunnan palveluista päiväkerho ja muut kerhot miellettiin erityisesti edistäväksi toiminnaksi, jossa vanhemmat saavat myös vertaistukea. Toisaalta haastatteluissa nousi esiin myös se, että ei ehkä tiedetä, mitä ehkäisevä lastensuojelu tarkoittaa, koska se miellettiin vain osaksi päiväkotia ja siellä tehtävää työtä.

”No tämän (seurakunnan päiväkerho) ei oo sillä tavalla pakollista..mä en oikein niinku ymmärrä omalla kohalla tätä ehkäisevää lastensuojelua..niinku, että päiväkodissa se on vähä eri luontosta se, että ku sinne mennään vähän niinku ”pakosta”.”(Haastateltava 2)

Toinen haastatteluun ottamani kohta oli 7 §:

”Lasten ja nuorten hyvinvoinnin seuraaminen ja edistäminen

Kunnan sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen ja kunnan muiden viranomaisten on yhteistyössä seurattava ja edistettävä lasten ja nuorten hyvinvointia sekä poistettava kasvuolojen epäkohtia ja ehkäistävä niiden syntymistä.

Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on välitettävä tietoa lasten ja nuorten kasvuoloista ja sosiaalisista ongelmista sekä annettava asiantuntija-apua muille viranomaisille samoin kuin kunnan asukkaille ja kunnassa toimiville yhteisöille.” (Lastensuojelulaki 2007.)

Tähän liittyen esiin nousi ajatus siitä, että yhteistyötä kunnan kanssa pitäisi olla enemmän. Lisäksi tarvitaan riittävästi aikaa, jotta hyvän suhteen luominen vanhempiin ja sitä kautta auttaminenkin onnistuu. Lasten ja nuorten hyvinvointia seurataan kaikissa tilanteissa ja yleensä muutokset näkyvät heissä heti. Viranomaisten välisestä yhteistyöstä yksi haastateltava oli sitä mieltä, että heillä ei ole mitään tietoa kasvuoloista, koska he voivat ohjata tietoa sosiaalihuoltoon, mutta tietoa ei tule takaisin. Toinen haastateltava taas koki yhteistyön siten, että sosiaalitoimen kanssa voi jutella perheistä ja lapsista vanhempien luvalla tai anonymisti jutellen ja ajatuksia vaihtaen.

Kolmas mukana ollut kohta oli 8 §:

”Palvelujen kehittäminen kasvatuksen tukemiseksi

Kunnan on sosiaali- ja terveydenhuoltoa, lasten päivähoitoa, opetustointia sekä muita lapsille, nuorille ja lapsiperheille tarkoitettuja palveluja järjestäessään ja niitä kehittäessään huolehdittava siitä, että näiden palvelujen avulla tuetaan vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lasten kasvatuksessa ja saadaan selville lasten, nuorten ja lapsiperheiden erityisen tuen tarve. Kunnan on järjestettävä tarvittaessa erityisen tuen tarpeessa olevia lapsia ja nuoria tukevaa toimintaa. (28.12.2012/911)

Palveluja järjestettäessä ja niitä kehitettäessä on kiinnitettävä erityistä huomiota lasten ja nuorten tarpeisiin ja toivomuksiin.” (Lastensuojelulaki 2007.)

Palvelut koettiin sillä tavalla hyvin järjestetyiksi että, jos vanhemmat haluavat tai ovat valmiita vastaanottamaan apua, sitä kyllä saa. Omassa työssä koettiin, että toiminnan tarkoitus on tukea vanhempia. Palveluihin pystyy vaikuttamaan puhumalla esimiehen kanssa ja sitä kautta kehittää niitä. Kehittämis ehdotuksen oli, että voisiko työhön saada mukaan sosiaalityöstä työntekijän esimerkiksi ryhmien vetämiseen. Palveluihin koettiin vaikuttavan myös työntekijän oma asenne ja työntekijätaidot.

”..miten me koetaan, että uskalletaanko me luottaa siihen, että me ollaan ammattitaitoisia ja mejän työ on sellasta, että me uskalletaan ottaa niinku, et paljohan se on sitäki, eikä sitä, että me ootetaan, että joku.. Et meki uskalletas olla niinku, että me ollaan ammatti-ihmisiä tältäkin osin.” (Haastateltava 1)

Neljäs haastattelussa ollut lainkohta oli 9 §:

”Tuki koulunkäyntiin

Kunnan tulee järjestää koulupsykologi- ja koulukuraattoripalveluita, jotka antavat kunnan perusopetuslaissa (628/1998) tarkoitetun esi-, perus- ja lisäopetuksen sekä valmistavan opetuksen oppilaille riittävän tuen ja ohjauksen koulunkäyntiin ja oppilaiden kehitykseen liittyvien sosiaalisten ja psyykkisten vaikeuksien ehkäisemiseksi ja poistamiseksi. Palveluilla tulee edistää myös koulun ja kodin välisen yhteistyön kehittämistä.

Perusopetuslain 7 ja 8 §:ssä tarkoitettun opetuksen järjestäjä vastaa edellä 1 momentissa tarkoitettujen palveluiden järjestämisestä oppilailleen.” (Lastensuojelulaki 2007.)

Koulumaailma koettiin siten, että siitä ei ole kovin paljoa tietoa, koska ollaan niin eri sektoreilla, että koulu ei näy omassa työssä. Tästä nousi keskusteluun kuitenkin yleensä lait ja niiden merkitys. Lait koettiin tärkeiksi ja ne pitää kirjoittaa ylös mutta se on ihmisistä ja resursseista kiinni, miten ne käytännössä toteutuvat. Oma työ koettiin kuuluvan ehkäisevään työhön, kun sitä alkoi ajattelemaan näin. Työssä tarvitaan kuitenkin enemmän rohkeutta puuttua asioihin.

Viimeisenä lainkohtana nukaan otin 10 §:

”Lapsen huomioon ottaminen aikuisille suunnatuissa palveluissa

Lapsen hoidon ja tuen tarve on selvitettävä ja lapselle on turvattava riittävä hoito ja tuki, kun lapsen vanhempi, huoltaja tai muu lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaava henkilö:

1) saa päihdehuolto- tai mielenterveyspalveluja tai muita sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja, joiden aikana hänen kykynsä täysipainoisesti huolehtia lapsen hoidosta ja kasvatuksesta arvioidaan heikentyneen;

2) on tutkintavankeudessa; tai

*3) on suorittamassa vankeusrangaistustaan.
(12.2.2010/88)*

Terveydenhuollon ja sosiaalihuollon viranomaisten on tarvittaessa järjestettävä välttämättömät palvelut raskaana olevien naisten ja syntyvien lasten erityiseksi suojelemiseksi.” (Lastensuojelulaki 2007.)

Tähän liittyen työntekijät kertoivat, että esimerkiksi neuvolasta otetaan yhteyttä ja kysytään, onko jollekin lapselle tilaa päiväkerhossa tai ryhmässä. Perheen ongelmat voivat olla syynä siihen, että lapsen olisi hyvä aloittaa esimerkiksi päiväkerhossa. Tämänkaltaisten vanhempien ongelmien on koettu lisääntyneen viime vuosina, että vanhemmat eivät voi kovin hyvin. Haastatteluissa kävi ilmi myös, että resurssien ei koeta riittävän seurakunnan työn osalta tämänkaltaiseen työhön tai ei osattu ajatella, mitä se voisi olla. Yhden haastateltavan mielestä lapsia näkee niin vähän aikaa, että ei pystyisi sanomaan,

että vanhempi lyö kasvatuksen laimin ja siinä mennään vanhemmuuden suojan yli. Tilanteissa, joissa vanhempaa autetaan, lapsi saattaa helposti unohtua.

”Lapsi jää monesti sinne taustalle, että vanhempaa autetaan, varmaan senki takia, että vanhempi voi sitten auttaa lasta näissä tilanteissa.”
(Haastateltava 1)

5.2 Ehkäisevän työn haasteita

Taskinen (2010, 9, 33) kertoo lastensuojelun tarvetta kasvattavan lapsiperheitä koskevat toimeentulo-ongelmat, päihde- ja mielenterveysongelmat, väkivalta, palvelujen kaventuminen, ydinperheen haavoittuvuus ja vanhempien avuttomuus kasvattajina. Tällaisten tukea tarvitsevien perheiden tilanteissa on syytä kiinnittää huomiota vanhemmuuden helpottamiseen ja realistisiin odotuksiin suhteessa lapseen. Lisäksi tulisi miettiä lapsen tarpeisiin vastaamista, sosiaalista tukea sekä vanhemmuuteen ja lapsen kasvatukseen liittyvien tunteiden, arvojen ja uskomusten läpikäymistä. (Taskinen 2010, 9, 33.) Tutkittavien mielestä ehkäisevän lastensuojelun tarpeen lisääntymisen syynä koettiin olevan myös se, että nykyään lapsen huolen ovat lisääntyneet sekä vanhemmat uskaltavat aiempaa avoimemmin puhua asioistaan. Asioista herkemmin puhuminen koettiin positiivisena asiana.

Kun taas puhuttiin vaikeista asioista ehkäisevässä lastensuojelutyössä, niitä koettiin olevan asioihin puuttuminen oikeaan aikaan ja jotenkin luontevalla tavalla. Vaikeatkin asiat pitäisi pystyä tuomaan esiin niin, että vanhempia ei loukkaa. Lisäksi rajanveto siihen voiko jotakin asiaa ottaa puheeksi, että ei puutu liian yksityisasiaan, missä tarvitaan hienotunteisuutta. Joskus myös asiakkaita voi olla vaikea saada palveluiden piiriin.

”Joskus on vaikea saada niistä syrjäytymisuhan alla olevista perheistä niitä lapsia liikenteeseen, koska vanhemmat on kuitenkin, ne ei oo yhtään aktiivisia toimittamaan niitä lapsia mihinkään päin.” (Haastateltava 3)

Haastatteluissa nousi esiin, että ehkäisevää lastensuojelutyötä estäviä asioita ovat ongelmat niin työntekijöillä kuin palveluita käyttävillä perheillä. Ongelmista keskusteleminen

voi olla hyvin häpeällistä ja vanhemmat voivat yrittää mitätöidä ongelmiaan. Työtä ei voi tehdä myöskään täysin lasten hyväksi, jos itsellä on sellaisia käsittelemättömiä asioita, jotka vaikuttavat työn tekemiseen kielteisesti. Asioita käsiteltäessä ammattilaisen roolin pitäminen voi olla hankalaa ja asioista pitäisi olla niin paljon tietoa, että niihin voi puuttua. On vaikeaa arvioida riittääkö tietämys työntekijänä puuttua asioihin. Tähtänkin vaikuttavana tekijänä koettiin se, että seurakunnan palvelut ovat vapaaehtoisia. Yksi haastateltava miettiikin, että onko se jonkinlainen ”ammattivajavuus”, kun miettii, että voiko johonkin perheen asiaan puuttua, kun se asia kuuluisi sosiaalitoimeen.

Opinnäytetyön tuloksista näkyy, että ehkäisevän lastensuojelutyön määrittäminen käsitteenä ei ole yksiselitteistä. Se koetaan hyvänä yhteistyönä vanhempien kanssa, koko perheen tukemisena, toimivana tukiverkostona sekä matalankynnyksen palveluina. Perheellä tulisi olla sellainen tukiverkosto, että sieltä saa apua, ilman pelkoa esimerkiksi hylätyksi tulemisesta.

”Lasten kasvun ja koko perheen tukemista, että jos perhe voi hyvin, niin silloin sillä lapsellaki on hyvä olla siellä kotona. tuuaan yhteen ja järjestetään koko perheelle ja jos saahaan ne isätki vielä sieltä mukaan, niin silloin se on semmosta ennaltaehkäisevää.” (Haastateltava 3)

Haastateltavien vastauksista nousi esiin se, että yhteistyö muiden toimijoiden kanssa sujuu hyvin. Kaikkien vastauksissa yhteistyökumppaneista mainittiin neuvola. Lisäksi esiin nousi päivähoido, koulu ja yhdessä vastauksessa nuoriso-, sosiaali- ja mielenterveystoimi. Esiin nousi myös se, että yhteistyö toimii niin, miten vanhemmat antavat luvan toimia. Isoimpana yhteistyötä hankaloittavana tekijänä koettiin ajanpuute. Työntekijäresurssit eivät ehkä ole riittäviä, ja yhteistyöhön käytettävää aikaa ei ole merkitty mihinkään. Toisaalta myös oma uskallus puuttua asioihin voi vaikeuttaa yhteistyötä, kun miettii, missä menee vanhempien yksityisyyden raja. Myös vaitiolovelvollisuus nousi esiin pohdittaessa yhteistyötä.

”..pitäis olla vielä enemmän yhteistyössä..mutta meneekö tämäki sitten niin sen vaitiolovelvollisuuden piikkiin ja tähän koskemattomuuteen ja muuhun tämmöseen yksityisyyteen, että miten paljo siinä voi olla yhteistyössä?” (Haastateltava 1)

Toisaalta yksi haastateltava koki yhteistyön niin saumattomaksi, että hankaloittavia tekijöitä ja toisaalta kehittämistarpeita ei hänen mielestään ollut. Kehittämistekijöiksi muilla nousivat työntekijän oma aktiivisuus, työryhmät ja suhteen luominen vanhempiin niin, että luottamuksellisuus ja sitä kautta vanhempien kanssa keskusteleminen mahdollistuvat. Esille tuli myös erilaisten keskustelutilaisuuksien järjestäminen avoimemmaksi silloin, kun asiat eivät ole vielä akuutteja. Eräs ehdotus oli myös, että voisiko määrittää, mikä osa lastensuojelusta kuuluisi seurakunnalle.

6 YHTEENVETO JA POHDINTA

Opinnäytetyöprosessi on kestänyt minulla noin vuoden verran. Prosessin aikana ymmärrys lastensuojelusta ja erityisesti ehkäisevästä lastensuojelusta on kasvanut. Toivon, että aiheeni herättää keskustelua ja saa miettimään ehkäisevää työtä yleisenä periaatteena eri palveluissa. Jälkikäteen mietittynä oli hyvä asia, että tein opinnäytetyön yksin, jotta minulle mahdollistui tehdä työtä silloin, kun se itselle sopi. Toisaalta huonona puolena oli se, että työn tekemiseen käyttämäni aika saattoi välillä jäädä vähäiseksi, mutta sain työtä edistymään kuitenkin suhteellisen hyvässä aikataulussa. Työtä on hyvin tärkeä aikatauluttaa tarkasti. Nyt suunnittelisin aikataulun vielä tarkemmin, vaikka minulla olikin jonkinlainen aikataulutus opinnäytetyön kirjoittamisessa ja työstämisessä.

Seurakunnan työtä pitäisi nostaa enemmän esille. Siellä tukea tarjotaan varhain, kun asiat ovat vielä hyvin. Tätä asiaa ei ehkä huomata, kun työtä peilataan liikaa uskonnolliseen näkökulmaan ja se ei ole pelkästään sitä. Seurakunnan lapsityöllä ei ole vaatimusta opetukselle, eikä tulosvastuullisuutta. Siellä opetellaan asioita ja annetaan aikaa lapsille. Työntekijöiden pitäisikin huomata, miten tärkeää työtä he tekevät nimenomaan ehkäisevän periaatteen mukaisesti.

Ehkäisevää lastensuojelutyötä selkeyttäisi, jos eri toimijoilla olisi selkeä kuva tehtävästään. Toimintamallien selkeyden lisäksi on syytä panostaa yhteistyöhön eri toimijoiden kesken. Toimiva yhteistyö auttaa kehittämään ehkäisevää lastensuojelutyötä monipuolisemmin. Näin myös perheitä pystytään auttamaan ajoissa. Haastattelemani seurakunnan työntekijät kokevat ehkäisevän lastensuojelun yleensä lasten hyvinvoinnin turvaamisena seurakunnan palveluissa. Ehkäisevä lastensuojelutyö tarvitsee kuitenkin selkeyttämistä, niin käsitteenä kuin käytännön työnä. Lasten ja nuorten kanssa työskentelevien tulisi tietää lastensuojelusta riittävästi niin, että he osaisivat tunnistaa oman asemansa ehkäisevässä lastensuojelussa paremmin.

Ehkäisevässä lastensuojelussa kukaan yksittäinen työntekijä ei vastaa palvelujen rakentumisesta. Monesti lapselle, nuorelle tai perheelle tarjottavat palvelut toteuttaa se taho, joka havaitsee tuen tarpeen. Toisaalta myöskään palveluohjaus ehkäisevää lastensuoje-

lua toteuttavien toimijoiden välillä ei aina toteudu halutulla tavalla. Tiedon antaminen saatavilla olevista palveluista tulisi varmistaa tämän hetkistä tilannetta paremmin, koska tiedon antamisvastuuta ei ole välttämättä sovittu kuntakohtaisella tasolla riittävästi. Lisäksi ongelmia osaan ehkäisevän lastensuojelun palveluista aiheuttaa kohtuuttoman pitkät jonotusajat. (Heinonen ym. 2012, 7.)

Ehkäisevän lastensuojelun vahvistaminen on koko palvelujärjestelmän yhteinen haaste. Työtä tulisi tehdä siten, että ehkäisevä lastensuojelu vahvistuisi käsitteellisesti, sisällöllisesti ja menetelmällisesti. Tähän päästään, kun ehkäisevän työn kohteita, toimijoita ja yhteisiä toimintamalleja jäsenetään sekä resursseja arvioidaan suhteessa palvelutarpeisiin. Samalla painopisteen tulisi siirtyä ehkäisevään työhön. Vanhempien tukemista kasvatustehtävässä tulee jäsentää ja kohdentaa perheen elämäntilanteen ja lasten iän mukaan. Lisäksi tulisi luoda toimintamalleja erityisen tuen tarpeen tunnistamiseksi ja järjestämiseksi. (Honkakoski 2012, hakupäivä 16.9.2013.)

Lastensuojeluun liittyy paljon velvoitteita. Seurakunnan työn kannalta haastatteluista nousi esiin pohdinta siitä, mitä merkitsee, että seurakunta ei käytä julkista valtaa, eikä ole kunnallinen toimija. Tämä vaikuttaa ainakin siihen, että omaa työtä lasten ja nuorten kanssa ei välttämättä mielletä niin helposti ehkäiseväksi lastensuojeluksi. Ehkäisevääkin lastensuojelua pidetään vieraana, ehkä siksi, että sitä liitetään liian paljon lapsi- ja perhekohtaiseen lastensuojeluun, vaitiolovelvollisuuteen ja erilaisiin vaatimuksiin. Tärkeää olisi kokea oma työ merkityksellisenä ja lapsiin ja perheisiin vaikuttavana työnä. Seurakunnan tekemän työn ehkäisevää periaatetta ei vähennä tai siihen vaikuta mitenkään se, että palvelut ovat vapaaehtoisia perheille. On kylläkin mahdollista, että työntekijät ajattelevat palvelun vapaaehtoisuuden jollakin tavalla vaikuttavan työn merkityksellisyyteen.

Ehkäisevän lastensuojelun toimijoiden resurssit ovat pienet. Asiantuntemusta, tietoa ja taitoa peruspalveluissa on. Kuitenkaan palveluista, joita ei pystytä tarjoamaan, ei voida informoida. Onko tässä kyse siitä, että asetetaan yhä pienenevien resurssien taakse, sillä vasta lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun palvelut ovat usein lakisääteisiä palveluja, joiden antamista ei voida lykätä resursseihin vedoten tai asioista vaikenemalla? (Heino-

nen ym. 2012, 35.) Jotta ehkäisevän lastensuojelun palveluja voidaan tarjota yhä paremmin, oikeaan aikaan ja oikeissa tilanteissa, tarvitaan lisää tutkimustietoa. Tietoa palveluista tulee antaa myös riittävästi niitä tarvitseville ihmisille. (Preventing Child Maltreatment and Promoting Well-Being: A Network for Action 2013, 5, 26, hakupäivä 19.9.2013.)

Työntekijöiden mielestä lastensuojelun ja ehkäisevän työn tuntemista vahvistaisi aiheeseen liittyvä koulutus. Heillä on ollut koulutusta lastensuojelusta hyvin vähän, vaikka tietoja ja taitoja tulisi päivittää jatkuvasti, sillä työssä ei ole ikinä valmis. Tietoa tulisi saada lisää lakeihin liittyvistä asioista ja ihan toimintatietoudesta. Jatkotutkimusaiheiden osalta voisi olla hyvä selvittää ehkäisevää lastensuojelua ja sen toteutumista asiakkaiden näkökulmasta. Kehittämistä tarvitseva koulutus on myös yksi tärkeä osa-alue. Ehkäisevää lastensuojelua voisi olla myös hyvä tarkastella jonkin muun sitä toteuttavan tahon kannalta, ehkä niin, että palvelun toteutumiseen vaikuttaa julkinen valta.

LÄHTEET

- Hallitusohjelma 2011. Valtioneuvoston kanslia. Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma. Hakupäivä 6.11.2013
<<http://valtioneuvosto.fi/hallitus/hallitusohjelma/pdf/fi.pdf>>
- Hankkeen esittely ja raportointi 2013. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. Hakupäivä 12.8.2013 <<http://www.sosiaalikallega.fi/hankkeet/pakaste2/lapsen-hyva-arki/hankkeen-esittely-ja-raportointi>>
- Heino, Tarja & Kuure, Tapio 2009. Syrjäytymisvaarassa olevat lapset ja nuoret – esiselvitys. Hakupäivä 12.6.2013
<http://www.hare.vn.fi/upload/Julkaisut/13135/4573_Setu_10-2009.pdf>
- Heino, Tarja 2009. Lastensuojelun tilastot, asiakkaat ja palvelut. Teoksessa Bardy, Marjatta (toim.). Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Yliopistopaino Oy. Sivut 52-77.
- Heinonen, Hanna & Väisänen, Antti & Hipp, Tiia 2012. Miten lastensuojelun kustannukset kertyvät? Hakupäivä 18.9.2013 <http://www.lskl.fi/files/1518/Miten_lastensuojelun_kustannukset_kertyvat.pdf>
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2000. Tutkimushaastattelu, teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Holma, Tupu 2009. LapsiARVI-kriteerit – perusvaatimukset lastensuojelupalvelujen laadulle. Kuntaliiton verkkojulkaisu. Hakupäivä 23.4.2013 <shop.kunnat.net/download.php?filename=uploads/p090204105230P.pdf>
- Honkakoski, Arja 2012. Varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyön haasteita. Hakupäivä 16.9.2013 <<http://www.sosiaalikallega.fi/hankkeet/pakaste2/lapsen-hyva-arki/koillismaa/Varhaiskasvatuksen%20ja%20lastensuojelun%20yhteistyon%20haasteet%20-%20Arja%20Honkakoski.pdf>>
- Junttila, Risto & Häkkinen, Seppo 2007. Seurakunnat ja uusi lastensuojelulaki. Hakupäivä 12.3.2013
<[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/CCE59C05E6C5CD4AC225770500288AAA/\\$FILE/2007-33.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/CCE59C05E6C5CD4AC225770500288AAA/$FILE/2007-33.pdf)>
- Kehittämistyö Koillismaa 2013. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. Hakupäivä 24.8.2013 <<http://www.sosiaalikallega.fi/hankkeet/pakaste2/lapsen-hyva-arki/kehittamistiimi-koillismaa/view>>
- Kiviniemi, Kari 2001. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.). Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Jyväskylä: PS-kustannus. Sivut 68-84.
- Kuula, Arja 2006. Tutkimusetiikka, aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.
- Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.
- Nuorisotyö. Suomen evankelis-luterilainen kirkko. Hakupäivä 18.6.2013
<<http://www.evl2.fi/sanasto/index.php/Nuorisoty%C3%B6>>
- O' Loughlin, Steve 2008. Values and Ethics in Social Work with Children and Families. Teoksessa O' Loughlin, Maureen & O' Loughlin, Steve. Social Work with Children & Families. Second Edition. Exeter: Learning Matters Ltd. Sivut 4-13.

- Paavola, Auli & Honkavaara, Pirjo & Muuronen, Kaisu & Mäkinen, Päivi & Tolonen, Mervi & Varsa, Marjo 2010. Ehkäisevän lastensuojelun kirjava todellisuus. Lastensuojelulain vaikutukset eri ammattiryhmien toimintatapoihin: Mikä toimii, mikä takkaa, mitä pitäisi kehittää? Hakupäivä 8.5.2013 <http://www.lskl.fi/files/395/Ehkaisevan_lastensuojelun_kirjava_todellisuus.pdf>
- Preventing Child Maltreatment and Promoting Well-Being: A Network for Action 2013. Department of Health & Human Services. Hakupäivä 19.9.2013 <<https://www.childwelfare.gov/pubs/guide2013/guide.pdf#page=22>>
- Pölkki, Pirjo 2004. Lastensuojelutyön tutkimus- ja kehittämistoiminta. Teoksessa Puonti, Annamajja & Saarnio, Tuula & Hujala, Anne (toim.). Lastensuojelu tänään. Helsinki: Tammi. Sivut 270-319.
- Seurakuntien Lapsityön Keskus. Hakupäivä 18.6.2013 <http://www.evl-slk.fi/kirkon_varhaiskasvatus>
- Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma KASTE 2012. Sosiaali- ja terveysministeriö. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2012:1. Hakupäivä 6.11.2013 <http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=5197397&name=DLFE-18303.pdf>
- Taskinen, Sirpa 2010. Lastensuojelulain soveltaminen. Helsinki: WSOYpro.
- Toimiva lastensuojelu 2012. Sosiaali- ja terveysministeriö. Hakupäivä 18.9.2013 <http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=5065240&name=DLFE-24702.pdf>
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Helsinki: Tammi.
- Törrönen, Maritta & Vornanen, Riitta 2004. Lastensuojelun ehkäisevä työ. Teoksessa Puonti, Annamajja & Saarnio, Tuula & Hujala, Anne (toim.). Lastensuojelu tänään. Helsinki: Tammi. Sivut 154-191.
- Yleissopimus lapsen oikeuksista. Hakupäivä 19.6.2013 <http://www.unicef.fi/Lapsen_oikeuksien_sopimus_koko>

LIITTEET

- Liite 1 Teemat ja haastattelukysymykset teemahaastattelussa
Liite 2 Saatekirje

Teemat ja haastattelukysymykset teemahaastattelussa

Taustatiedot:

- Mikä on koulutuksesi?
- Mikä on ammattinimikkeesi?
- Kuinka kauan sinulla on kokemusta tästä työstä?
- Kuvaile työtäsi:
- Minkälaista toimintaa lapsille/nuorille järjestetään?
- Kuinka paljon ja minkä ikäisiä lapset/nuoret ovat?
- Osallistuuko perheet toimintaan?

1 Lastensuojelulaki

Sitaatti lastensuojelulain 3 a § ja luvusta 2.

3a § Ehkäisevä lastensuojelu

”Lastensuojelun lisäksi kunta järjestää lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi 2 luvun mukaista ehkäisevää lastensuojelua silloin, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana.

Ehkäisevällä lastensuojelulla edistetään ja turvataan lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tuetaan vanhemmuutta. Ehkäisevää lastensuojelua on tuki ja erityinen tuki, jota annetaan esimerkiksi opetuksessa, nuorisotyössä, päivähoidossa, äitiys- ja lastenneuvolassa sekä muussa sosiaali- ja terveydenhuollossa.

Kun lapsi on lastensuojelun asiakkaana, edellä 2 momentissa tarkoitettua tukea järjestetään osana avo-, sijais- tai jälkihuoltoa.”

7 § Lasten ja nuorten hyvinvoinnin seuraaminen ja edistäminen

”Kunnan sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen ja kunnan muiden viranomaisten on yhteistyössä seurattava ja edistettävä lasten ja nuorten hyvinvointia sekä poistettava kasvuolojen epäkohtia ja ehkäistävä niiden syntyminen.

Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on välitettävä tietoa lasten ja nuorten kasvuoloista ja sosiaalisista ongelmista sekä annettava asiantuntija-apua muille viranomaisille samoin kuin kunnan asukkaille ja kunnassa toimiville yhteisöille.”

8 § Palvelujen kehittäminen kasvatuksen tukemiseksi

”Kunnan on sosiaali- ja terveydenhuoltoa, lasten päivähoitoa, opetustointia sekä muita lapsille, nuorille ja lapsiperheille tarkoitettuja palveluja järjestäessään ja niitä kehittäessään huolehdittava siitä, että näiden palvelujen avulla tuetaan vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lasten kasvatuksessa ja saadaan selville lasten, nuorten ja lapsiperheiden erityisen tuen tarve. Kunnan on järjestettävä tarvittaessa erityisen tuen tarpeessa olevia lapsia ja nuoria tukevaa toimintaa.

(28.12.2012/911)

Palveluja järjestettäessä ja niitä kehitettäessä on kiinnitettävä erityistä huomiota lasten ja nuorten tarpeisiin ja toivomuksiin.”

9 § Tuki koulunkäyntiin

”Kunnan tulee järjestää koulupsykologi- ja koulukuraattoripalveluita, jotka antavat kunnan perusopetuslaissa (628/1998) tarkoitetun esi-, perus- ja lisäopetuksen sekä valmistavan opetuksen oppilaille riittävän tuen ja ohjauksen koulunkäyntiin ja oppilaiden kehitykseen liittyvien sosiaalisten ja psyykkisten vaikeuksien ehkäisemiseksi ja poistamiseksi. Palveluilla tulee edistää myös koulun ja kodin välisen yhteistyön kehittämistä.

Perusopetuslain 7 ja 8 §:ssä tarkoitetun opetuksen järjestäjä vastaa edellä 1 momentissa tarkoitettujen palveluiden järjestämisestä oppilailleen.”

10 § Lapsen huomioon ottaminen aikuisille suunnatuissa palveluissa

”Lapsen hoidon ja tuen tarve on selvitettävä ja lapselle on turvattava riittävä hoito ja tuki, kun lapsen vanhempi, huoltaja tai muu lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaava henkilö:

1) saa päihdehuolto- tai mielenterveyspalveluja tai muita sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja, joiden aikana hänen kykynsä täysipainoisesti huolehtia lapsen hoidosta ja kasvatuksesta arvioidaan heikentyneen;

2) on tutkintavankeudessa; tai

3) on suorittamassa vankeusrangaistustaan.
(12.2.2010/88)

Terveydenhuollon ja sosiaalihuollon viranomaisten on tarvittaessa järjestettävä välttämättömät palvelut raskaana olevien naisten ja syntyvien lasten erityiseksi suojelemiseksi.”

2 Käsite

- Mitä sinä ajattelet ehkäisevän lastensuojelutyön olevan, kun se määritellään ja käsitellään niin monin eri tavoin?
- Mitä ehkäisevä lastensuojelu on seurakunnan työntekijöiden työssä? Esimerkkejä
- Mitä muuta sinun mielestäsi lastensuojeluun kuuluu ehkäisevän lastensuojelun lisäksi?

3 Työn sisältö

- Millainen osa sinun työtäsi ehkäisevä lastensuojelu on?
- Mikä vahvistaa ehkäisevän lastensuojelutyön tekemistä?
- Mikä ehkäisevässä lastensuojelutyössä on sinusta vaikeaa?
- Miten ehkäisevä lastensuojelutyö on mielestäsi muuttunut viime vuosina?
- Mikä estää ehkäisevän lastensuojelutyön tekemistä?
- Millä tavoin omaa osaamista suhteessa ehkäisevään lastensuojeluun voisi kehittää?
- Miten ehkäisevää lastensuojelua voisi kehittää seurakunnassa?

4 Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa

- Mitkä tahot tekevät yhteistyötä seurakunnan kanssa?
- Miten yhteistyö muiden toimijoiden kanssa mielestäsi toimii?
- Mitkä asiat hankaloittavat yhteistyötä?
- Miten yhteistyötä voisi kehittää?

5 Koulutus, ohjeistus

- Millaista koulutusta olet saanut liittyen lastensuojeluun?
- Millainen on koulutustarpeesi tällä hetkellä?
- Millaista tukea tarvitset lastensuojelulliseen osaamiseen?

6 Muuta

- Haluatko vielä sanoa jotain, mitä en huomannut kysyä?

Saatekirje

29.4.2013

Olen sosionomi (AMK) opiskelija Kemi-Tornion ammattikorkeakoulusta ja teen opinnäytetyötä ehkäisevästä lastensuojelusta. Teen opinnäytetyön Lapsen hyvä arki 2 -hankkeeseen. Tarkoitukseni on selvittää, miten ehkäisevä lastensuojelu näkyy seurakunnan työssä ja miten sitä voitaisiin kehittää.

Haastattelen opinnäytetyöhöni seurakunnan työntekijöitä. Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista ja vastaukset käsitellään anonymisti. Kerättyä aineistoa käytetään vain tämän opinnäytetyön tekemiseen.

Opinnäytetyön on tarkoitus valmistua syksyllä 2013 ja se löytyy sähköisessä muodossa Theseus tietokannasta.

Teemoina haastattelussa on ehkäisevän lastensuojelun käsite, työn sisältö, yhteistyö muiden toimijoiden kanssa, koulutus ja lastensuojelulaki.

Mikäli teille tulee kysyttävää, voitte ottaa minuun yhteyttä joko puhelimitse tai sähköpostitse.

Kiitos yhteistyöstä!

Terveisin

Jasmine Kääriä
puh. xxx xxxxxxxx
s-posti